

akademski list

PRESSING

broj 87 * godina XXX

IINN

www.pressing-magazine.rs

Intervju:

Gordana Bjeletić
Velibor Petković

студентско
перо

ISSN 1451-1584

STRIPARNICA

UL. Milojka Lešjanina 1
Niš

tel.018/242-261

AKADEMSKI LIST **PRESSING**

Godina XXX, broj 87 - zima 2020.

Izdavač:

**STUDENTSKI INFORMATIVNO –
IZDAVAČKI CENTAR NIŠ**

Glavni i odgovorni urednik:
Dejan N. Kostić

Tehnički urednik: **Milena Lazarević**

Lekcija: **Aleksandra Gojković**

Redakcija: **Jugoslav Joković, Aleksandar Blagojević, Dejan Dabić, Srđan Savić, Ivana Božić Miljković, Marko Stojanović, Velibor Petković, Aleksandar Nikolić Coa, Ivana I. Božić, Stefan Marković, Vladan Stojiljković**

Saradnici u ovom broju: **Vladimir Veljković, Aleksandar Radovanović, Jovana Kovačević, Miljana Stanojević, Snežana Đorđević, Nevena Savić, Ivan Stević, Ivana Stojanović, Vukašin Đorđević, Strahinja Kostadinović, Nina Milenković, Aleksandar Đurić**

Sekretar redakcije: **Radica Opačić**

Adresa: **Šumatovačka bb, 18000 Niš**

Telefon: **018/523418**

Fax: **018/523120**

E-mail: **siic.nis@gmail.com**

Internet prezentacija:

www.pressing-magazine.com

www.pressing-magazine.rs

Žiro račun: **310-159479-83**

List izlazi tromesečno

Štampa: **Kreativni centar print, Niš**

Tiraž: **1000 primeraka**

Izdavanje ove publikacije i realizaciju projekta "I studenti (se) pitaju" podržali su:

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnoškog razvoja

**Ministarstvo kulture i informisanja
Sekretarijat za kulturu Grada Niša**

Uvodnik

Zašto?

Zato što i Pirot tvrđavu ima

Zato što politika i nasilje dva brata rođena

Zato što ko u celom svetu mi kupujemo na netu

Zato što su Studentska pera dobili budući velikani

Zato što je Gordanin izbor onaj pravi

Zato što Velja menja svet na bolje

Pogledati vredi Tenet što zato

Zato što je Monk jedini sveštenik džeza

Urednik

GLAVNI UREDNICI:
Aneta Radivojević, 1991-1996, (br. 1-12, 18-25)
Aleksandar Blagojević, 1994-1995, (br. 13-17)
Dobrivoje Ljujić, 1997-1999, (br. 26-31)
Jugoslav Joković, 1999-2003, (br. 31-44)
Dejan Stojiljković, 2004-2009, (br. 45-59)
Dejan N. Kostić od 2010. (br. 60-)

Sadržaj strane:

6

Nina Milenković - Madrid

8 - 10

Ivana Stojanović - Ja sam mrvica

11

Nevena Savić - Prometej

12 - 13

Vukašin Đorđević - Jun i jedno ne baš tako lepo ubistvo

14

Strahinja Kostadinović - Imam slobodu

15

Ivan Stević - El manana

16 - 18

Priča o Pirotskoj tvrđavi
Kale između Naisusa i Serdike (II deo)
Piše: **Vladan Stojiljković**

19 - 20

Vodič kroz "web shopping"

Klik, klik, uspešna kupovina, vaša korpa je prazna

Piše: **Ivana I. Božić**

21 - 22

Političko nasilje u Srbiji (II deo)

Piše: **Vladimir Veljković**

23 - 27

Liga izuzetnih novinara (3): Gordana Bjeletić

Novinarstvo je za mene jedini izbor

Razgovarala: **Jovana Kovačević**

28 - 32

Liga izuzetnih novinara (4): Velibor Petković

Čovek koji piše ima moć da promeni svet na bolje

Razgovarala: **Jovana Kovačević**

33

Video igre: Hades

Piše: **Aleksandar Đurić**

34

Film: Tenet

Piše: **Aleksandar Đurić**

35 - 38

Vek džeza (33)

Uvrnut ples, čudne kape i disonance

Piše: **Aleksandar Radovanović**

студентско
перо

Odluka žirija

Književni konkurs “Studentsko pero”

Žiri u sastavu: Aleksandra Gojković, novinarka, književna kritičarka i urednica Kultурне rubrike Narodnih novina, Aleksandar Kostadinović, književni kritičar i urednik Gradine i Velibor Petković, novinar i pisac, doneo je odluku:

Nagradu “Studentsko pero” za najbolju priču dobija Ivana Stojanović iz Vlasotinca, studentkinja master studijasrbistike na Filozofskom fakultetu u Nišu, za priču “Ja sam mrvica”

Drugu nagradu dobio je **Vukašin Đorđević** iz Paraćina, student prve godine master studija na Mašinskom fakultetu, za priču “Jun i ne baš tako lepo ubistvo”

Treću nagradu dobio je **Ivan Stević** iz Niša, student druge godine novinarstva na Filozofskom fakultetu, za priču “El manana”

Nagradu “Studentsko pero” za najbolju pesmu dobija Nina Milenković iz Niša, studentkinja master studija na Filozofskom fakultetu, za pesmu “**Madrid**”

Drugu nagradu dobjala je **Nevena Savić** iz Niša, studentkinja psihologije na Filozofskom fakultetu, za pesmu “**Prometej**”.

Treću nagradu dobjala je **Strahinja Kostadinović** iz Niša, student istorije, za pesmu “**Imam slobodu**”.

U zavisnosti od okolnosti i u skladu sa tada važećim preporukama nagrade će biti dodeljene krajem januara. Najbolji radovi biće objavljeni u Presingu a intervjuji sa pobednicima u Presing junioru.

Čestitamo!

PRESSING

SKC
Niš

Nina Milenković
dobitnica I nagrade za najbolju pesmu

Madrid

*Bio je to avgust mesec
od vrelog letnjeg dana su nam se lepile stvari za telo
žuljevi od hodanja neprestano su podsećali
na pređene kilometre gradom
gubili smo se po ulicama Madrija
negde zastali da slušamo ulične svirače
mada je galama turista bila mnogo jača
ukrali smo razglednice, mapu grada i magnete
kikotali se toj svojoj odvažnosti
smešno
pojeli neke sumnjive sendviče
opilo nas pivo od one iste vrućine
i tako pijani pošli u potragu za svojim stanom
izgubili se tri puta u metrou
nismo znali da kažemo adresu taksisti
uveče išli od bara do bara
sedeli na ulici sa prijateljima
i smejali se s prolaznicima
nismo marili na za šta
i nismo ni bili svesni osmeha
koji nije isti kao kad smo kod kuće
a ni sreće što smo tu
daleko i zajedno
a to je uvek jedino bilo bitno
da budemo zajedno.*

Ivana Stojanović
dobitnica i nagrade za najbolju priču

Ja sam mrvica

U automobilu je bilo više zagušeno. Jako je napolju grmelo i kišne kapi se slivaju niz prozorna stakla, znoj sa čela nije nestajao. Otpustite ruku na stomaku i osetih moju morvicu kako se pomerila. I joj je bilo vruće. Ili možda više nije htela da bude u meni. Htela je da pobedne od užasa koji je čeka u ovom prokletom životu ... Zvala sam je mrvica, pre toga što više nije bila. Stomak mi je porastao i više nego uobičano za šest meseci trudnoće. Doktor kaže da će to biti jedna najveća devojčica. Na tatu.

Autobus je stao na moje stajalište, ustala sam i polako izašla. Kiša je prestala, a u vazduhu se osetio miris ugasene praštine pomešan sa izdvojenim gasovima iz autobomila. Jedan

čovek mi je pružio ruku i mogao da izazovem. Prilikom stiška, ruka me je strahovala bolest. Ali ne od njegovog stiška. Svaki, i najmanji, mišić me bole prilikom i najsitnijeg pokreta. Za to nije bio kriv ni ovaj čovek, ni moja mrvica. Nije me telo teško od trudnoće ... Tek kada sam gledao slučajno ruku, spazih da imam modricu. Moj dragi ovog puta nije bio dovoljno pažljiv, videlo se njegovo delo. Ili ja nisam bio dovoljno pažljiv jer sam obukla ovu majicu. Trebalo je da obučem majicu sa dužim rukavima. Kako sam mogao da napravim takvu grešku! A i moja kratka kosa ne može da sakrije modricu. Ne, nema veze, već нико неće obraćati pažnju na jednu nemačku modricu na ruci trudnice. A tu je i moj dragi da me

nauči da ne pravi takve greške više. On je tako pažljiv, biće divan otac! Od početka naše veze me čuvao i voleo, a otkako smo mogli da živimo jedno i saznali da nam je donji mrvica, on nas još više čuva. Ne dozvoljavam mi da napravimo neku grešku i ugrozim život naše devojčice. Retko kad i izlažem naponje, tamo je puno opasnosti koje mogu da nam naškode. Zato je naš stan najsigurniji. Ne bojim se da će lopov uži jer je to nemoguće od rešetaka na prozorima, imamo kameru na svakom od njih i alarme za bilo koji oblik uzbune. Divan je moj dragi! Tako pažljiv i pun ljubavi.

- Gde si bila? - čula sam svog dragog zakona što sam ušla u naš stan i zatvorila vrata. Od gustih oblaka napona i u stanju je bilo mračno, sivi zidovi su bili još svi, a mukla tišina je dopirala sa svih strana. Doći mi da vrismem.
- Oh, ljubavi, ti si došao?

- Da, došao sam ranije sa posla u želeti da sprovedem popodne sa svojim ženom i detetom, ali mi ona to ne dopušta. Zašto me odvajaš od mog deteta?

- Izvini, pogrešno si shvatio. Bila sam samo do tržnog centra. Gledala sam stvari i igračke za bebu. Nema vremena vremena da sam napolju.

- Je I 'zna da ti se nešto ne može desiti na samom ulazu u zgradu ili čak sa druge strane ovih vrata?! - pokazao prstom na ulazna vrata iza mene. Osećala sam njegov dah i skupi parfem jer je postao na nekoliko centara od mene. Ili su to bili metri. Ne znam. Ne sećam se. Povraćalo mi se.

- Da, znam. - odgovori tih, shvatajući svoju grešku i svoj nemar.

- Bićeš užasna majka! Da ti mene nije, ta beba bi bila posebno mrtva.

Ne bi bila, pomislih. Ja sam moju mrvicu volela najviše i ne bih dopustila da se još nešto desi. Ali mu to nisam rekla. Zakladišao je prozor mene, bilo je mračno i zagušivo. Vrtelo mi se. Neću da se onvestim i pokažem mu da sam slaba. Čuvanje moju mrvicu svojim snagom. On je nastavio da priča. Ne znam šta. Čula sam da je pomenuo neku kinesku hranu. Smučilo mi se na pomisao o začinjenoj, masnoj hrani. Tako on brine o Jerki. Zatim je pričao, draq se, razbio vazu, treskalo je na

nebu, grom je udarao, drmusao me, stezao za mišice, naterao da probam kinesku hranu, muža je sevnula, šamar je pukao, pa još jedna muć, koji će otići pesmom, kiša je lila niske rešetke i stakla, on je uzimao krvničke i silovito na podu među komadžima razbijene vase. Onda su se ti oštiri komadi porcelanske vase pretvarali, jedan po jedan, u komadanje paperjastičnih oblaka među kojima sam često odlazila. Volela sam te male oblake na ružičanskom nebu po kojima su se anđeli igrali različitih igara. I moja mrvica je bila nalik njima, sigurna sam u to.

Ležala sam još dugo na podu. Možda sat, dva. Možda sam ležao samo pet minuta, dve sekunde. Čekala sam da prođe. Šta? Bol? Koja? Šta me boli? Sve. I ništa.

Pridigla sam se držeći za stomak i polako, da ne povredim mrvicu, oduzela do kreveta u spavajućoj sobi. Legla sam polako i nameravao jastuk za radnice. Moj dragi mi ga je kupio. On je tako pazi na našu bebu. Ja sam morala da pazim da nije povred. Moram da naučim da ne budemo nesmotrena. Biću užasna majka. Da mi nije mogao mog dragog, možda moja mrvica više ne bi ni postojala. Čula sam grmljavinu i prasak. Otvorih oči. Kroz prozor sam video da ne grmi i da ne pada kiša. Bilo je mračno, ali ne zbog oblaka, već zato što se sumrak spustio. Sunce na zapadu davalо je malo narančaste boje. Konačno je bilo mirno i ticho. Zatvorih oči. Ružičasto nebo, miris bebe, parfem i kineska hrana, udar groma. Otvorih oči. Bolelo me celo lice. Sada je u sebi bio mrak. Čula sam zatvaranje vrata. Skidanje cipela. Skupljanje polomljene vase. Otvaranje vrata spavanja sobe. Zatvorih oči. Legato je pored mene i stavio ruku na moj stomak. Mrvica se ritnula. Zahhrao je. Težak, skupoceni parfem, pomešan sa viskijem, ušao mi je silom u nozdrve. Bilo mi je muka. Nisam smela da se pomerim. On je sada pazi. Ja ću povrediti mrvicu. Ja sam užasna majka! Zaštićena sam. Mogu da spavam.

Sve veće vrućine najavljujale su leto. Na radiju i televiziji se pričalo da će ovo biti lako jedno od najtopljih u poslednjih deset godina. Činilo se kao da se Sunce približilo par kilometara do Zemlje i da prvo sve živo na Joj.

Vazduh je bio težak, grad je preko dana mirisao na ustalost, čamotiću, a uvek na šećernu vunu, palačinke, na radost dečjeg osmeha. Tako ču i ja šetati moju morvicu uvek pored reke, gledamo klovbove i jesti palačinke, a tada čemo se umrljati kremom brisati i smejeti našu nespretnost. Radimo to sigurno! Ipak, ovo leto čemo provesti u stanju. Tako je bolje. Zašto bi se izlazila napolju po vrućini i morinima, mogla bi da se onesvesti i povredu mrvice. Sada se mrvica i ja igramo među ružičaste oblake sa ostalim anđelima. Tu pevamo, nadamo se da ne zaboravi te pesme i da ih pevaju mirici kad dolaze na ovaj svet, smejemo se, mrvica se igra sa ostalim anđelima dok je posmatram. Tako provodimo periode dok napolju besni oluja. Ovoga leta oluje su baš česte. Čudno što o njima na radiju niko ništa nije rekao. Ili su te oluje u stanju. A ono što je u kući, ostaje u kući, zar ne? Da, tako je. Ipak su oluje nastajale u našoj kući. Stalno je grmelo i sevalo. Treskalo. Hladna voda. Vrela voda. Klima je hladila ili stvarala još veću vrućinu. Tada, za vreme oluja, mrvica i ja smo odlazile između ružičastih oblaka. Tako smo se krile od besne aždaje oluje. A kada bi se oluja stišala, došao bi i moj dragi, zagrljio me i smirivao. Zaista sam bila srećna što sam imala njegova da moju bebu i mene zaštititi. Ali i on je imao svoje aždaje koje su ga napale. Tada su jedan melega njegov pogled, obumale mu um i telo i sprečale ga da dođu dok oluja besni. Ali me zato štitio i pazio da ne naudim mrvice. Znao je koliko su telefon i kompjuter štetni za zdravlje pa ih je zato udaljio od mene. Ali ne marim, imao sam divne knjige za čitanje, časopis o majčinstvu, stvari za bebu koje treba složiti. Moj dragi je svakog dana doneo neku odeću ili knjigu o bebama. Ali kada stvari ne bi bile složene onako kako je htelo, oluja se stvara. Ta oluja je napadala mene, čula mi je kosu, grebala lice i telo, cepala odeću, a onda je napadala sobu za mrvicu i sve njene stvari razbalaca snagom tajfuna. Zaista, kakva je to snaga tajfuna? Kada bi me neko pitao da je opisom, rekla bih da je to oluja koja uništava odeću mog deteta.

Vreme je prolazilo, a moja mrvica je bila sve nestrpljivija za izazivanje napona. Prošlo je

dva meseca otkako nisam izašao naponje. Prošlo je dva meseca otkako nisam izašao iz stana, sama, bez mog dragog i ne računajući posete lekara. Dva meseca. Ili su to bili dva dana? Ne znam. Ne sećam se. Ako ste dva meseca, tada mi je vreme prolaze u igram sa mojim morvicom. Ako su dva dana, onda mora da se nešto u svetu promeni i da je dan postao mnogo duži. Eto što se desilo, a ja sam neupućena. Kakva nju to majka biti kad mi dolazi mrvica. Biću užasna majka. Baš kao što je moj dragi rekao. I bio je u pravu. Moja mrvica je rasla i postavila sve veća, a ja nisam imala pojma koliko traje dan. Setila sam se da bi na radiju trebao reći nešto o tome. Skočih iz kreveta sva srećna što ima prozor u svetlu, rešen da kao miš iz rupe provirim kroz razbijeno staklo tog prozora. I baš u trenutku kad sam skočila, moja mrvica je rešila da razbijje jedno drugo staklo - staklo koje je i nju pustiti u svet. Osetih niskih nogu toplu tečnost i u kičmi užasan bol od kojeg sam sam vrisnula. Ipak to nije bio bio dobijen od udara gromade, šamare, munja, pesnica, razbijene vase. Osetila sam prvi put bol koja se vole i koja ne boli uistinu. Vratila sam se polako do kreveta i pritisnula dugme za hitne slučajeve. Moj dragi je i na to mislio. Kako je samo divan! A onda se i pojavio. Posle deset minuta. Ili deset sekundi. Ili posle savremenog vremena ... Vec sam bio ceo oznojen, previjala sam se od bola na podu pored kreveta i molila anđele da mi sacuvam mrvicu na putu do mene. Dragi me odneo do auta.

Rekao da me voli. A možda i nije.

Govorio je biti sve u redu.

Bila divna majka. Ili je, pak, rekao užasna.

Nosila. Beli zidovi. Treperave sijalice na plafonu. Igla u ruci.

- Nemamo vreme, doktore.

- Brzo u operativnom salu. Zovite anestezijologa. Dišite, gospodo. Vaša Jerka Vam dolazi.

- Puls opada. Vranja se.

Skupi snagu za Jerku. Ti si majka.

- Opet puls opada. Gubimo ih, doktore.

Neprekidna piška aparata kao prvi plač bebe.

- Vreme smrti - 13 časova i 4 minuta.

- Vreme oslobođenja - 13 časova i 4 minuta.

Nevena Savić

dobitnica II nagrade za najbolju pesmu

prometej

u jednoj od crvenih soba
na ivici ponora zaprljanih
vena

i mislima vezanih ruku s
edim u svojoj glavi

pokušavam da vršim popis
inventara u lobanji

ali ne vidim dobro od zavesa dima
koja se njiše na promaji

mojih snova i privida

osećam kako se crvi pod kožom
bore za moje meso

raduju svojoj pobedi dok
prometejski trajem i
slušam kako sanjaju duž
mojih kostiju

ruke su napukle od okova

i pokušaja da me zazidaju u večnost
pa jezikom sakupljam krv

koja mi curi niz laktove
slušajući kako se reči dave u
ustima punim haosa

krv je postala mastilo
tako da svet ne zna
koliko često krvaram

vezana za jarbol koji ne vidim
slušam podvodnu pesmu

i predajem se

ostaju metalan ukus

i staze pepela kao dokaz
da je bilo vatre

jer pepeo u srži to i jeste

ostaje bolesna želja da
iznova ubijam sebe

i sagorevam u plamenu pokušaja da
dosegnem besmrtnost

ponor gleda u mene

bujica krvotoka donosi revoluciju i
želi da dosegne tačku

koja je izvrnula sebe i
postala svemir

igram se boga

izlazim iz sebe gledajući tu priliku koja
se grči u hrpi sopstvenih žila vršim
pretres džepova i mozga bivajući
mnogo više
nego što jesam

okrenuh glavu

misleći kako je ponizno biti zemlja
kako u mojoj duši nema vatre
ali ima pepela

pa sasvim smireno
zatvaram notes
i uključujem radio

Vukašin Đorđević

dobitnik II nagrade za najbolju priču

Jun i jedno ne baš tako lepo ubistvo

Sunce ispušta svoje poslednje krike u vidu zrakova obojenih toplim bojama, koji se naziru samo dok dodiruju vrhove zauvek dalekih planina. Nebo je letnje, glupavo, uplašeno i ne zna kakve probleme donosi mrak. Uplašeno je sve i svi. Čekamo da poslednji zrak utone u san. Jun je i te kako star, ne zna da bude ono što je uvek bio, sladak, lažljiv, mali jun, bogat životom, topao i pun osećaja da postoji šansa da svi prežive, pun tebe u mojim mislima. Jun kao vremenski koncept je tu, ali ja mislim da je njegovu suštinu neko ubio, možda sam ja to uradio, možda neko drugi, više se i ne sećam, ili je možda on mene ubio. Tako mrtvi mi postojimo kao nešto što je možda živo. Napokon mrak, mlad Mesec, oličenje voajera koji čeka, nadgleda sve i svakog, traži prvog posrnulog u ovoj mladoj noći. Užurbano koračam, tako sam naučio, osećajući muziku koja nikad lepša nije bila. Malo je vremena prošlo od kako je vreme bilo mirno i toplo, nakon nas su samo oluje u glavi i van nje. Malo je vremena prošlo a ja sam mnogo toga postao. Pitam se i mislim "Da li bi bio ponosan na mene?". Malo vremena, a ja sam mnogo drugaćiji, sve je mnogo drugačije, nemirnije, ipak, opet i te kako mirno i prazno i neopisivo. Možda sam naučio da volim sebe, sebe kako izgledam ili mi je samo lice postalo lepše. Um mi je bolji, bolje radi, bolje priča, bolje misli, a možda i nije, više ništa ne znam.

Kosti su mi lepše, imaju potrebu da samo izlete iz kože koja ima potrebu da bude mažena, i sve i svako ima neku potrebu. Da si tu, pohvalio bih se ovim stvarima, mada, kad bi samo znao koliko lošeg imam da ti kažem, um i telo mi možda napreduju, ali mislim da ruže u mojim plućima, mesec po mesec, venu. Trudim se da ne mislim na sve to i jurim prstima ljubičasta i plava svetla koja trče po mojoj koži, mojoj odeći, koja trče po meni. Krug za krugom, užurbana balerina baš kao i moje misli okreće se i vrti ukrug ispuštajući razne zvukove, sreće, tuge, bola, ima tu svega, najviše se čuje praznina. Više ne poznajem sebe. Jun nas mrzi, mene, moje prijatelje, znam da se i oni užasno osećaju, tebe, a prošle godine nas je prelepovo voleo, šta mu je sad? Da li je to zato što sam ga možda ja ubio? Dosta toga je loše, sve što ne dobija pažnju polako odumire. A ja? Ja sam sada postao neko ko se bori za jeftinu pažnju koja mi se gadi istog trenutka kada nestane, kao gladna keruša koja se bori sa svojim sestrama za kosku bačenu od strane sebičnog aristokrata.

Moram da živim sa svojom bolešću. Valjda dok delim reči i jezik tad blokira zlo koje živi u meni, želim da znaš, istog trenutka kada ostanem sam, oluje zalupaju o moje koštane zidove. Oluje i praznina. Histerično premeštам lizalicu iz jednog ugla usana u drugi, to je moja nova

omiljena stvar sad kada nemam tebe. Ulična svetla liče na osinjake, užarene osinjake, možda su one, osice, ubile jun, koji opet nekako sumnja i krivi mene. Krenuo sam ka svojoj omiljenoj klupici, mrak polako pada, posle tebe je jedino muzika lepša, lepše se čuje, življa je što se ne može reći za jun i za mene. Sve je mračnije i mračnije. Košulja oko struka mi se nežno njiše na vetr, dobro da je imam inače bi svih videli šta mi je u džepu. Koračam, koračam, brzo, pa polako, pa opet brzo jer daleko je klupica na kojoj me on čeka. Svaki pokret nogu sada postaje iz nekog razloga jako bitan, težak, sve što sam bliže sve je teže i teže, ali valjda znam ko me čeka tu, mada nisam siguran. Sa tobom u mislima a van mog života, više nisam siguran ni u šta. Pokušavam da saznam da li ti nedostajem, lažem sebe da te poznam i tražim na mestima gde sam uvek tražio, bedak je što te tamo više nema. Malo nam je trebalo da pokosimo nas. Još malo pa stižem do svog odredišta gde me čeka neko jako, jako poseban. Posebni su osećaji kada koračaš, misliš, slušaš muziku koja nikada nije bila bolja, a praznina je tu, drži te čvrsto za mladu kožu i stiskom ostavlja tragove na ključnim kostima, ali ovaj put ja ne hodam samo da bih hodao, ja ne šetam da bih šetao, ovaj put mi se čini kao da imam cilj, mada znaj da nisam siguran. Blizu sam, jako blizu, koraci me dele od klupice i

njega, sve je jako blizu, najbliže su moje misli o tebi, one su tu u meni i ne znam šta rade, da li me ubijaju ili čuvaju, mada možda su one ubice i možda su one ubile jun, opet on nekako krivi mene. Zima u meni je jača nego ikad, sve drhti, moje telo, on koji je ispred mene, na korak sam od klupe. Telo se nenormalno trese, sve u meni lupa, vrišti, možda ako samo prestanem da mislim na tebe. Ništa ne govorim. On me gleda. Sklanjam košulju vezanu oko struka i vadim nešto malo, nalik na pištolj, ali nisam siguran. Ništa se ne čuje, bolesna tišina je u svima i sve nas davi. On ustaje i vidim mu skamenjeno lice. Podižem ruku, radim nešto što nisam siguran kako se radi. Pomeram svoje prste, u tom jednom trenutku prekidam tišinu i zvuci nečega što je nalik na pucnjeve bude mrtvo crne vrane iz sna, sve je vrinsulo, ja, on, ti, reka, nebo, ribe, žabe, drveće, trava. On pada na zemlju, potpuno izopačeno preskačem njegovo telo i nastavljam da hodam. Muzika nikad nije bila lepša. Mislim da sam ubio jun, ali nisam siguran. Mesec me gleda, mesec svaki put gleda jun i jedno ne baš tako lepo ubistvo. Možda sam ubio jun, nisam siguran. Sada kada nemam tebe više ni u šta nisam siguran. Znaj da se jedno potencijalno ubistvo desi svaki put kad hodam sam i kad je muzika mnogo lepa. Nego, reci mi ti, šta se desi kada ti misliš na mene?

Imam Slobodu

Имам слободу	И врлини
И у недобу	А опстао
Кад свршише	На дубини
Нагодбу	
И осудише	Имам слободу
Нас на вечну	И у јуришу
Закона срдану	Кад дође време
	Што ломи стене
Имам слободу	И бреме
И у вериге	Што чува семе
Кад ме одену	Које нема замене
Због интриге	
И логике	Имам слободу
Нужности	И у старости
Ове реалности	Кад изнемогнем
	Без младости
Имам слободу	И намучим се
И у соби	И смучим ми се
Кад сам сâм	Због прошлости
А душа дроби	
И мелье	Имам слободу
А ја стењем без	И у смрти
Гласа за мњење	Кад не умрем
	Него је погледам
Имам слободу	И одшетам
И утмини	Јер се већ гледасмо
Кад сам постао	
Стран топлини	Доста

Ivan Stević

dobitnik III nagrade za najbolju priču

El Manana

Koračam bučnim i prepunim gradom. Svi negde žure. Ovaj drži prislonjen telefon na levo uvo i, dok pokušava da pretekne vreme, pravi se da pažljivo sluša, a zapravo samo pogledom posmatra ostale prolaznike i pokušava da sazna njihovu priču. Mene nije primetio. Nisam ni ja njega.

Ubrzani ljudi u autobusu, ubrzani ljudi u kolima, na ulici, u kućama, na motorima, u restoranima kineske hrane, u restoranima brze hrane, na trafikama, u prodavnicama, kafićima, na pijaci. Ubrzano vidim, vreme ide ispred mene, dok ja lagano plutam talasima prethodnih par sekundi. Uvek sam iza. Posmatram. Sa moje desne strane hitro prolete devojka plave kose, pokušavajući da nađe sebi mesto u autobusu. Ipak se zaledila za vrata, ali i to je dobro, samo da ne hoda. Nisam uspeo da uđem u autobus, ali sam rado prihvatio šetnju za ruku. Vodila me je mirno i lagano. Bez opterećenja, bez uzbuđenja, bez ikakvog osećaja. Samo sam se kretao. Sve je pored mene proletalo kao da je nestvarno. Ni na šta nisam obraćao pažnju jer sam išao ka svom cilju. Ovo je bila kapija. Kapija pre svake moje zemlje čuda. Kada ču stići? To je pitanje koje sam konstantno sebi postavljao dok sam, podignute glave, posmatrao terase i oblake kroz njih. Mešali su se u moju percepciju. Ušli su skroz neprimetno, a ostavili najveći učinak. „U ovom mrtvom gradu bez duhova, postadoh nečovek“, prolete mi misao kroz glavu dok sam čuo sirene. Čuti sirene je dobra stvar. Prija mi i daje mi do znanja da je sve u redu. Saznanje da se negde dešava neki haos, meni pruža osećaj sigurnosti. Čoveku je potreban haos. Ne možemo da živimo bez njega. Zamislite svet bez

haosa. Još malo pa sam tu, nalaže mi pukotina u asfaltu koju viđam po ko zna koji put ove godine. Vezao sam se za nju i za ovaj semafor koji je spor. Cela večnost prođe dok on da znak da može da se pređe. Nikad ga nisam uhvatio u pravom trenutku. Neko pokušava da sabotira moj put u magičan svet. Ubrzani ljudi ne nestaju, samo ih je sve više i više. Ili ih to samo ja bolje primećujem? Miris kokica mami osmeh na mom zbumjenom licu i tera me da izvučem novčanik. Ne smem. Imam dovoljno samo za kartu, a ta karta mi je nešto najpotrebnije. Svoju želju za kokicama uništavam dimom prve cigarete iz nove paklice. Uvek me osveži i vratи mi smisao. Uništi svu banalnost koja je oko mene. Maštovito izvlačim dim, ne menjajući tempo hodanja. Hodanje je kao preporod. Sam si sa sobom, bez ikoga. Niko ne može da ti prekine tok misli, osim beskućnika koji traži cigaretu, Roma koji nudi čarape, prolaznika koji te slučajno zakačio; ipak nisi sam. Mada, to ne menja činjenicu da je hodanje preporod.

Stigao sam na finalna vrata kapije. Železnička stanica. Još malo i tu sam. Ulazim u voz pun svakavih ljudi, ista situacija kao na ulici, samo što ovde ljudi miruju. Neki gledaju kroz prozor, neki pričaju sa svojim saputnicima, neki čitaju, neki čute, slušaju muziku. Dok tražim slobodno mesto, kako prođem pored nekoga osećam pogled na sebi. Nije isto kao na ulici. Ovde je nekako domaće, imaš to neko više poštovanje prema ljudima koji su sa tobom u vagonu. Ipak su oni saputnici. U istoj prostoriji ste. Zajedno ćete provesti neko određeno vreme, a možda čak i ceo put. Možda vam se sa nekim put nastavi. Klasična atmosfera u vozu uliva pozitivnu energiju mom organizmu. Tu sam, napokon. Ponovo. Voz veoma lagano, ali sigurno pravi svoj prvi korak i polazi. Vremenom ubrzava i ubrzo dostiže svoju maksimalnu brzinu. Eto me, El Manana. Eto me. Put. Nema bolje stvari. Gledajući livade sa svoje leve strane, vidim život kako se stvara. Gledajući livade sa svoje desne strane, vidim život kako umire. Ispred sebe, vidim život kako stoji i čeka. Šta je iza? Ne osvrči se. Slušam muziku i time dodajem čar svom svetu. Ahhh, kako sam ga samo čekao. Koju moć ima ta stvar – put. Teče mi venama i polako ježi svaku dlaku na mom telu. Uliva mi adrenalin. Naslanjam glavu, polako zatvaram oči i krišom se nasmešim. Kao Keruak ponavljam tu jednu reč. Tu sam. Ponovo. Napokon. Zauvek.

Piše: Vladan Stojiljković

Priča o Pirotskoj tvrđavi
Kale između Naisusa i Serdike (deo drugi)

Fizionomija pirotske tvrdjave

Pirotski grad se sastoji od tri celine koje su spojene u jednu: Gornji grad, Srednji grad i Donji grad. Sve one imaju svoju različitu namenu u sistemu odbrane i građene su različitim tehnikama u različitim vremenskim periodima.

Gornji grad je smešten na vrhu izdvojene stene velike visine pored desne obale reke Bistricice koja se nedaleko odatle uliva u Nišavu. Najviši deo Gornjeg grada pruža se pravcem istok-zapad, oblika je izduženog poligona, dimenzija 50×35 m. Poligonalni oblik je dobijen nepravilnim postavljanjem kula pravougaonih osnova na četiri strane sveta. Ojačan-

je koje je postignuto na kulama prati izlomljena trasa bedema, pa su u severnom i istočnom uglu tako izvedena dva ispadna ugla. Izlomljeni jugozapadni bedem se završava petom kulom koja je isturena na pravcu gde se nalazi ulazna kapija Gornjeg grada.

Donžon kula, koja je najvećih dimenzija, podignuta je na samom vrhu stene i prati koncept utvrđenih gradova ovakvog tipa na teritoriji Balkana. Druga, mala kapija Gornjeg grada nalazi se na pravcu jugozapadnog bedema na najnižem delu uz severoistočni deo koji odvaja istušenu petu kulu. Na delu

severozapadnog bedema kod Donžon kule može se i danas videti završetak sa kruništem i šetnicom duž bedema. Širina bedema je 2.4 a najviša visina kod zapadne kule 11 metara. Sa utvrđenja Gornjeg grada dobro se vizuelno kontroliše okolina, podgradi i komunikacija Carigradskog druma.

Nema sumnje da je mesto za izgradnju tvrđave pažljivo odabранo i ovde smešteno iako se u okolini nalaze položaji sa većom visinskom kotom. Arhitektonske karakteristike Gornjeg grada odgovaraju tipu utvrđenja konstruisanih u pograničnim područjima, manjih dimenzija prilagođenih odbrani od hladnog oružja. Kao takav, grad se može smestiti u drugu polovinu XIV veka.

Od Gornjeg grada, stepenasto se spuštajući istočno, južno i severno u podnožje stene, formira se Srednji grad. Počinje od jugozapadne kule i sa više preloma zatvara prostor u obliku elipse dimenzija 70x60 metara. Između Gornjeg i Srednjeg grada u građevinskom pogledu ne postoji veza. U delu južnog bedema formirana je ranije jedna zasvođena kapija. Na bedemima prvobitne faze izgradnje Srednjeg grada nema tragova koji bi ukazivali na postojanje kula.

Bedemi ovog dela utvrđenja izgrađeni su nepravilnim slogom grubo obrađenog kamena sa jezgrom formiranim od trpanca. Najveća širina bedema Srednjeg grada iznosi 1.4 a najveća visina merena kod severnog dela bedema 9 metara. U Srednjem gradu istražen je jedan srednjovekovni sloj u kojem je pronađen neznatni pokretni materijal koji ga može smestiti u XIV ili prvu polovinu XV veka. Ovaj deo je inače dosta ruiniran i prepravljen tokom turske vladavine, a pojedini delovi potpuno devasti- rani nakon oslobođenja 1878. godine.

Prema nekim podacima dobijenim arheološkim rekognisciranjem i povezivanjem sa istorijskim okolnostima, postoji mogućnost da je Srednji grad

izgrađen za vreme vladavine despota Stefana Lazarevića od 1414. do 1425. godine. Donji grad je svoj obim dobio ukopavanjem kanala oko Srednjeg grada, kao što je bio slučaj kod austrijskih utvrđenja građenih na teritoriji Srbije između 1717. i 1739. godine. Koncept ovakvih utvrđenja pratio je principе bastione trase maršala Vobana, kao što je slučaj i sa tvrđavom u Nišu, inače najbližom utvrđenom tačkom na koju se Pirot oslanjao.

Kod Donjeg grada se primećuju dve faze od kojih je jedna strogo defanzivnog karaktera a druga prati opadanje moći Osmanske carevine krajem XVIII veka. Intervencije koje potiču iz vremena vladavine Turaka manjeg su obima i sve sa ciljem da se ojača odbrambena moć tvrđave. Naravno, njena funkcija je gotovo sasvim umanjena sa početkom ekspanzije vatrenog oružja i artiljerije. Istočno od tvrđave formira se postepeno otvoreno naselje, pa tvrđava sve više služi kao namenski vojni objekat bez neke bitnije odbrambene funkcije.

Postoji jedan dosta opskuran podatak o obnovi Do-

njeg grada kojim je rukovodio Rahim paša 1804. godine, u periodu početka ustanaka i buna. U tom periodu se obrazuje potpuno novo hrišćansko naselje na desnoj obali Nišave, pod nazivom Tijabara, dok je istočni deo, koji se danas pruža u samom jezgru Pirotskog grada, bio uglavnom naseljen muslimanskim stanovništvom. U periodu tursko-austrijskih ratova, a naročito posle velikog poraza koji su Osmanlije doživele prilikom opsade Beča 1683. godine, utvrđenje je, kako se čini, potpuno van funkcije. I Antun Vrančić, koji ovde prolazi 1553. godine, i Evlija Čelebija 1660. saglasni su da u gradu nema nikakvih građevina, pa ni vojne posade.

Istorijkska sudbina

Nakon oslobođenja jugoistočnih krajeva od Turaka i uključivanja u Kraljevinu Srbiju nakon 1878. godine, Pirot postaje okružno mesto. U njemu se nalaze administrativne jedinice Kraljevine, kao što su načelstvo, okružni sud i komanda štaba Nišavke divizije. Međutim, kako nas obaveštava jedan tadašnji savremenik, „Mali gradići u Pirotu i Beloj Palanci, bez vrednosti su, i služili su samo kao skloništa municije i oružja“. Najveća oštećenja Pirotski grad pretrpeo je prilikom srpsko-bugarskog rata 1885. godine. Izgleda da je srpska vojska koja se povlačila iz Piota digla u vazduh skladište pešadijske i atriljerijske municije u tvrđavi. Jugozapadni deo grada bio je skoro potpuno uništen.

U kasnijim periodima nakon 1885. godine Pirotski grad je korišćen uglavnom kao magacinski prostor. Potpuno gubi vojni karakter i postaje spomenik i istorijsko svedočanstvo koje putnik, dolazeći iz pravca Niša, prvo ugleda na ulazu u Pirot. U XX veku, nakon Drugog svetskog rata, potpuno zaboravljen i zanemaren, još je više ruiniran i oštećen. Tek mu je obimnim radovima od 1976. do 1980. godine враћen izgled srednjovekovne tvrđavice i na taj način su delimično sačuvane neke strukture.

Uz obnovu, počelo se i sa postepenim arheološkim istraživanjima koja bi trebalo da dovedu do rasvetljavanja istorijskih okolnosti vezanih za ovu fortifikaciju i njenu ulogu. Vredi pomenuti da je prilikom istraživanja sprovedenih 2015. godine otkrivena trasa bedema i ostaci dve kule južno od tvrđave, na mestu gde se sada nalazi park, koji govore u prilog tezi da je Tures bio više od putne stanice u antici.

Pirotska tvrđava doživila je potpunu obnovu 2018. godine i otvorena je za posetioce kao kulturno-istorijski spomenik i simbol grada Piota. Istorijsko arheološka priča vezana za ovu značajnu fortifikaciju još nije završena, naprotiv, ona je tek otvorena. Njena priča je priča koja je važna ne samo za Pirot već i za čitavu okolinu. U svakom slučaju, svi oni koji dolaze ili prolaze kroz ovaj oduvek pogranični grad, treba da prošetaju ovim divnim objektom u kome živi veoma burna istorija.

Piše: Ivana I. Božić

Vodič kroz "web shopping"

Klik, klik, uspešna kupovina, vaša korpa je prazna

Internet odavno nije budućnost ni obećanje bolje budućnosti već naša svakodnevica, po tom pitanju saglasni su IT stručnjaci i specijalisti za E-commerce (elektronsko poslovanje, trgovinu).

Jedna od brojnih oblasti gde je napravio revoluciju je razmena dobara i usluga, odnosno trgovina. Globalna epidemija koronavirusa i karantin dodatno su ohrabrili pojedince da potrebnu robu kupuju u online prodavnicama jer je to bio jedini bezbedan način.

Kupovina preko interneta (web shopping) svoje korene vuče iz samoposluga nastalih šezdesetih godina prošlog veka. "Samposluživanje" vlada internetskom zahvaljujući razvoju e-trgovina. Prema zvaničnim statistikama, online kupovina postala je normalna pojava i ozbiljna konkurenca offline trgovini, kakvu poznajemo oduvek. Putem svojih desktop računara ili mobilnih telefona, u e-trgovinama pazari više od polovine ljudi u našoj zemlji. Postupak je jednostavan. Željeni artikli se potraže online, uporedi se cene, potraže iskustva korisnika, odabere ono što je potrebno i kupi.

Prema podacima Zavoda za statistiku, ukupna platna transakcija kupovine robe i usluga preko interneta u 2019. godini iznosila je 12,3 milijardi dinara. Čak 75 odsto ispitanika izjavilo je da preferira plaćanje robe pouzećem, 28 odsto potvrdilo je da su koristili neki od online servisa za plaćanje, dok je petina online kupaca platila direktno putem debitne kartice.

Trgovina na internetu – kad, kako i šta?

O popularnosti online trgovine svedoči i činjenica da čuveni Crni petak (Black friday) ima svoju online metamorfozu Sajber ponedeljak (Cyber monday). Ipak, da li je kupovati online baš tako jednostavno i da li je bezbedno ostavljati svoje lične podatke na mreži?

Na sajtu Ministarstva trgovine, turizma i telekomunikacija može se pronaći u PDF formatu "Vodič za kupce u elektronskoj trgovini".

Većina banaka u svojoj ponudi ima debitne kartice namenjene isključivo plaćanju putem interneta (Virtuon). Ove kartice nisu povezane ni sa jednim postojećim računom korisnika već je reč o potpuno zasebnom računu na koji se deponuje početni depozit od nekoliko desetina evra. Pored mehanizama zaštite i verifikacije, pred svaku kupovinu preko interneta uplati se onoliko novca koliko ta kupovina zahteva.

Podaci Republičkog zavoda za statistiku svedoče da građani Srbije najviše veruju domaćim prodavcima na internetu. Više od 80 odsto njih kupuje i naručuje robu kod srpskih proizvođača. Najviše se kupuju odeća i obuća, mobilni telefoni ali i mali kućni aparati (tehnika generalno). Mali postotak odlazi na ulaznice za kulturne i sportske događaje, knjige, novine i časopise.

Dosta građana Srbije robu naručuje i iz inostranstva. Najpopularnije su posiljke male vrednosti, nekomercijalne prirode, do 50 evra jer su oslobođene carinskih dažbina (ali se na njih plaća PDV).

Prema podacima regionalnog istraživanja koje je sprovedla kompanija Visa u okviru kampanje "U korak sa digitalnom budućnošću", kupci kao glavne razloge za online trgovinu ističu uštedu vremena, sigurnost, brzinu, uštedu novca i praktičnost, veliki izbor i to što za kratko vreme mogu da pronađu i uporede razne ponude. Više od dve trećine anketiranih navelo je da bi ih besplatna isporuka podstakla da u budućnosti više kupuju preko interneta.

Najviše se online kupuju odeća i obuća (65 odsto), dok 37 odsto njih plaća račune za komunalije putem interneta, po 31 odsto nabavlja male kućne aparate i kozmetiku i preparate za negu lepote. Kao prednosti ovakvog vida kupovine potrošači ističu i niže cene (61 odsto) i popuste (56 odsto). Oko 76 odsto potrošača najčešće koristi pametni telefon za

online kupovinu, dok 45 odsto njih upotrebljava laptop, a 32 odsto desktop kompjuter.

Fizičke vs online prodavnice

Internet kupovina omogućila je razvoj potpuno novih proizvoda, usluga i vrsta poslova. Razvile su se bezbrojne varijante onlajn servisa, sistema za podršku, info centara itd. Proizvođači i snabdevači su konkurentniji, e-usluge i proizvodi se personalizuju.

Kod tradicionalne kupovine u prodavnicama potrebno je vreme da se dođe do njih i da se obiđu sve koje bi mogle da sadrže željeni proizvod. Online prodavnice štede vreme jer za nekoliko minuta može da se pregleda ponuda i dođe do podataka o željenom proizvodu. Geografske razdaljine više ne predstavljaju prepreku.

Najčešće su cene određenih artikala niže nego u fizičkim prodavnicama. Jedan od razloga je što online prodavnice nemaju troškove zakupa prostora ili osoblja koje tu radi. Online kupovina može da uštedeti novac pronalaskom dobrih ponuda, rasprodaja, ali i da uštedeti novac za transport, parking, ručak i piće. Mnogo je lakše online istraživati proizvode i njihove cene. Takođe, mogu se deliti informacije i komentari sa drugim kupcima koji su imali iskustvo sa proizvodima.

Fizičke prodavnice imaju ograničeno radno vreme, dok su one online otvorene non-stop i u njima se kupovina može obaviti u bilo koje doba dana ili noći. Čak i nedeljom u tri ujutru. Online kupovina ne zahteva izlazak iz kuće, što se posebno ceni u vreme korone kada je neophodno kretati se napolju što manje i biti u interakciji sa drugim ljudima.

Dobro dizajnirane online prodavnice preglednije su od fizičkih. Dok su za pregledanje ponuđene robe u fizičkim prodavnicama potrebni sati, online se pomoću određenih filtera brže dolazi do željenih artikala iz opsega pretrage. Takođe, deklaracije su jasnije istaknute.

Online kupovinom izbegavaju se naporni, usiljeni prodavci, kao i iritantna pitanja: "Kako mogu da vam pomognem?", "Želite li da probate?..." Nekim kupcima prijaju uslužni prodavci dok drugima smeta napadan pristup. Za ove prve online prodavnice imaju mogućnost da se pošalje mail, ostavi komentar ili direktno kroz chatbot aplikaciju dobiju željene informacije.

Za razliku od tradicionalne kupovine, online je više eco-friendly orijentisana. Fizičke prodavnice iziskuju veliku količinu energije i održavanja, što vodi do ogromne emisije gasova. Kupac može da naruči željenu stvar koja će mu potom stići na željenu adresu tako da nema tegljenja kesa.

Uz online kupovinu nema stajanja u redu, prepunih prodavnica i čekanja. Međutim, online kupovina nije savršena. Skoro svaki treći građanin nema naviku plaćanja putem interneta, već im je bolje rešenje plaćanje gotovinom prilikom dostave. Tradicionalni način kupovine omogućava im da probaju odeću i obuću. Ukoliko bi bili sigurniji u kvalitet isporučenih proizvoda, potrošači bi se više zainteresovali za online kupovinu.

Na internetu nema impulsivne kupovine niti kupovine neplaniranih stvari jer je vešt prodavac uspeo u to da nas ubedi. Takođe, online je moguća diskretna kupovina veša, čipke i igrački za odrasle, dok u fizičkim prodavnicama takve kupovine uvek prate radoznali pogledi.

Političko nasilje u Srbiji (II deo)

U istoriji političkih sukoba između samovoljnog kralja Milana Obrenovića i Narodne radikalne stranke Timočka buna predstavlja vrhunac sudara dve nepomirljive strane. Razlog za izbijanje bune bila je namera državnih vlasti da se, posle uspešnog formiranja profesionalne vojske, razoružaju svi punoletni građani, odnosno nekadašnji pripadnici narodne vojske, isti oni koji su pre nekoliko godina (1877–1878) učestvovali u pobeđenosnom oslobađanju novih srpskih krajeva. Centar bune nalazio se u Knjaževcu i okolnim selima, ali je prvobitna namera bila da se na oružje dignu i ostali krajevi u zemlji, od Negotina do zapadne Srbije, i da se nakon toga nastupa prema Šumadiji i konačno ka Beogradu. Pošto prvobitni plan nije uspeo, buna je već na početku bila osuđena na neuspeh. Realne dimenzije oružanog sukoba nisu dostigle one razmere kako je to predstavljeno u igranom filmu „Timočka buna“ iz 1983. godine, prikazanom u bioskopima na stogodišnjicu bune. Slabo naoružani (nisu svi imali puške), loše organizovani i neodlučno vođeni, pobunjenici se nisu mogli suprotstaviti dobro uvežbanim i disciplinovanim jedinicama stajaće vojske – stoga do pravih bitaka zapravo nije ni došlo.

Međutim, iz Ilićeve knjige saznajemo još i to da pobunjenici nisu verovali da će srpska vojska bez oklevanja pucati na pripadnike svoga naroda, na svoju, govorilo se, rođenu braću, očeve i rođake. Računalo se s tim da će se obični vojnici okrenuti protiv svojih oficira, svezati ih, i pridružiti se pobunjenicima, ali do takvog razvoja situacije nije došlo. Ilić: „Desilo se sasvim suprotno. Ovaj disciplinovani vojnik nije na poziv svoje braće povhvatao i povezao oficire, nego je na komandu ovih sručio svoje plotune, ne razbirajući da li se u

toj masi nalazi njegov otac, stric ili brat.“ Ilić ispravno primećuje da se radilo i o sukobu dva idejna koncepta, da su vojska i narod jedno, vojnik je „srpsko dete“, govorili su pobunjenici, i zato ne može i neće na narod; i njemu suprotnog: „da disciplinovani vojnik živi sasvim drukčijim životom i stoji pod uticajem drukčijih ideja“. Dodajmo da je osnovna ideja svake vojne formacije: poslušnost naređenjima odozgo. A to je, ujedno, i osnovna logika svakog dela državnog aparata: civilne administracije, policije ili pak prosvete. Ovo su pobunjenici naučili na teži način, međutim, da bi jedna država zaslужila lojalnost svojih građana, potrebno je da sebe ograniči poštovanjem zakona. Ali jedna takva ideja kralju Miljanu nije bila bliska, i u tome je načelna radikalna kritika Milanovog ličnog režima imala za pravo. Državni vrh je pribegao vanzakonskim postupcima i prilikom suđenja u slučajevima učestovanja u Timočkoj buni. Tako nas Ilić obaveštava da se svim pobunjenicima sudilo mimo postojećih zakona, bez odbrane i svedoka, a prema „ličnom raspoloženju i savesti sudija“, koji, nastavlja Ilić – „izreda pripadaju onoj stranci (Naprednoj – V.V.) protiv čije je vladavine radikalni pokret planuo“. Učesnici u buni su optuženi da su nameravali

srušiti kralja i dinastiju, ali je ta optužba bila netačna. Preki sud je izrekao na desetine smrtnih kazni i više stotina kazni robije.

Dvadeset godina Liberalne (Nacionalne) stranke (1902–1922) je naslov knjige Nikole Stanarevića, prvog urednika ekonomske rubrike u listu „Politika“, publiciste i službenika (radio je u Ministarstvu finansija i bankarskom sektoru). Stanarević je bio „neposredni svedok i blizak prijatelj mnogih liberala“, stoji u prvom štampanom izdanju nje-gove knjige iz 2012. godine, koja se pre toga decenijama u rukopisu nalazila u Arhivu SANU. Iz Stanarevićeve knjige mogu se izdvojiti dve epizode na temu političkog nasilja. Naime, avgusta 1892. sastavljena je vlada samo od liberala. Ali na izborima u februaru naredne godine, prilikom preuzimanja „radikalnih opština došlo je do velike zaoštrenosti, te je na jednom mestu u Goračiću (selo u Dragačevu) upotrebljena i vojska. Tada je poginulo 19 seljaka, što je jako naškodilo liberalima i ovaj greh im nikad nije bio oprošten.“ Da i prilikom političkih obračuna sa smrtnim ishodom, država ne mora nužno upasti u potpunu anarhiju i bezakonje, dobro ilustruje nastavak ove priče gde nas Stanarević obaveštava da je iste godine u Narodnoj skupštini, a na osnovu važećeg Zakona o ministarskoj odgovornosti, odlučeno da se premijer Jovan Đ. Avakumović i Stojan D. Ribarac, ministar unutrašnjih poslova, predaju суду. Vlada liberala je ubrzo pala, ali to nije značilo da su se njeni članovi oprostili od oružja. Na poslednjem velikom političkom skupu u Beogradu, oktobra 1893. okupilo se oko 10.000 pristalica liberala iz cele zemlje. Skup je protekao mirno, ali, nastavlja autor: „Sutradan, kad su učesnici zbora krenuli brodovima uz Savu i niz Dunav da se vrate kućama... iz hiljade revolvera razlegli su se pucnji. Hteli su da pokažu da su bili spremni da se odupru vlasti ili rulji ako bi pokušali da im ometu zbor.“ Da je suparnička strana pokušala, kojim slučajem, da omete okupljene liberalne, na ulicama glavnog grada bi tog oktobra buknuo pravi mali ulični rat sa priličnim brojem mrtvih i ranjenih.

Navedena memoarska dela prilično jasno ukazuju da su osnovni razlozi za političko nasilje u politici, odnosno u načinu na koji se politika i država vode, dok u Stanarevićevoj knjizi vidimo i primer kako se postupa sa odgovornima: oduzimanje posla-ničkog imuniteta i predaja суду. Na nasilje nismo osuđeni našom kulturom, njega trpimo kada ne ograničimo zakonom one koji se vlasti u nekom trenutku dokopaju.

Liga izuzetnih novinara (3): Gordana Bjeletić

Novinarstvo je za mene jedini izbor

Ovo je priča o novinarstvu. Ovo je priča o novinarki koja je posvećena pričama o malim ljudima. Priča o Gordani Bjeletić.

Nakon svojih početaka u pirotskom nedeljniku Sloboda, Gordana je veliki deo karijere provela na televiziji. Među redakcije čiji je član bila ubrajaju se N1, TV5, TV Pirot, novosadska TV Apolo, TV Zona, a radila je i kao dopisnik televizije B92 sa juga Srbije, i u Južnim vestima, čiji je sada glavni i odgovorni urednik.

Kao dugogodišnji novinar, Gordana se oprobala u mnogim žanrovima i na različitim pozicijama, ali ono što je uvek bio njen fokus, i što joj najviše prija, to je izveštavanje o građanima, priče koje pokreću stvari, koje analiziraju, istražuju.

Zbog čega ste ušli u novinarstvo?

Možda će zvučati malo kontradiktorno, ali ja sam u novinarstvo ušla sa jedne strane potpuno slučajno, a sa druge, kad malo bolje razmislim, oduvek sam, otkad znam da čitam i pišem, išla ka tome da želim da budem novinar. Postoji jedna situacija kada sam izveštavala za BBC o izbegličkoj krizi. Osetila sam toliko oduševljenje, kao nikada pre, i rekla sam svojoj sestri koliko je dobro bilo, da je bilo kao kada smo se kao klinci igrali, pa sam pričala: This is Gordana Bjeletić, reporting for BBC, na šta je ona odgovorila da se ona toga nikad nije igrala. Tad sam shvatila da sam ja zapravo oduvek gledala vesti na televiziji kao mala, gleda sam na- ravno i dečiji program, ali sam televiziju pratila drugačije, ne samo kao zabavu ili izvor informacija, nego sam oduvek imala želju da budem s te strane priče, da budem neko ko će da pravi sa- držaj koji se emituje.

Počeli ste u štampanim medijima, radili na televiziji, a sada i u online mediju. Šta Vam se najviše dopada?

Meni sve prija. Mnogo mi je važno da mogu da pišem. Svaki od medija ima neke svoje specifičnosti, ali ono što se ne razlikuje jeste to da priča mora

da bude dobra. Dobra priča se sama piše zapravo, tako da je svejedno koji je medij u pitanju. Sve razlike su pitanje forme, ali ono što je suština novinarskog posla, to se ne menja. Morate da imate dobру priču.

Šta je za Vas dobra priča?

Dobra priča je ona priča koja je jako važna, čak i kad je važna samo tom jednom čoveku, ako je lepo ispričana, postaće važna svima. Da bi nešto bilo novinarska priča, mora da nosi nekakvu emociju, kakvu god, uglavnom je to, nažalost, nečija tuga, ali nekad je to i sreća. Možete da pričate i priču o putu ili političkim odlukama, ili o čemu god, ali morate da je pričate kroz ugao ljudi. Ti ljudi, koje morate da imate u svojim pričama, oni zapravo nose tu emociju, oni nose tu priču i moraju da budu u svakoj priči. Najlepše izjave i najveće mudrosti čula sam od sagovornika kad smo snimali, na primer, velike nepogode, kad odem u selo koje nema struju, i od meštana čujem nešto što je zaista neka mudrost; ti ljudi su neopterećeni frizurom i izgledom, nemaju strah ni od kakvog autoriteta niti ih to sputava da kažu ono što misle, i tako potpuno neopterećeni izrekli su neke

od najlepših stvari koje su viđene u našim medijima. I uvek uživam da gledam priče svojih kolega koje nose tu iskrenu emociju, bez manipulacije, bez ljudi u odelima, u smislu da nemaju potrebe da nečim manipulišu nego da nose neku iskrenost koja mene kupi, a po tome kako takve priče prolaze vidim da to zaista kupuje ljude.

Kako izgleda biti glavni i odgovorni urednik?

Ja sam u osnovi novinar. Funkcija glavnog i odgovornog urednika ima dve dimenzije, jedna je novinarska, druga je diplomatska. U ovom trenutnu sam mnogo više po-svećena novinarskoj strani, i zbog vanredne situacije i svega, i mnogo mi je bitno da svoja iskustva prenesem svojim kolegama, i da zajedno od Južnih vesti gradimo medij kome će ljudi da veruju, koji će da bude vrlo aktuelan, koji će da izveštava o stvarima koje su re-levantne, da učinimo da, kad god se nešto desi na jugu Srbije, da ljudi nemaju dilemu nego da otvaraju Južne vesti i da znaju da će tu da vide šta se zaista desilo, da

imamo te analitičke, istraživačke tekstove, po kojima bi Južne vesti bile prepoznatljive. Uživam u tome da zajedno gradimo priču i idemo ka nekom cilju. A u osnovi nema nikakve suštinske razlike između bilo kog zaduženja u medijskom poslu kad je o novinarstvu reč.

Šta biste još voleli da postignete u karijeri?

Mislim da nikad stvarno nisam imala ciljeve. Ambiciju apsolutno nikad nisam imala. Najveći moj cilj jeste da uživam u tome što radim, da mi je okruženje u kome sam zdravo, prijatno, da samo taj rad bude u fokusu, ništa drugo, da imam prilike da radim novinarski posao gde god. Ovo sam izabrala, time sam zadovoljna, i to je jedini moj cilj. Mnogo sam srećna što sam dobila prilike da probam da radim mnogo različitih stvari, u nekim sam bila bolja, u nekim sam bila katastrofalna. I srećna sam što, radeći ovaj posao, zaista nikad nisam prekršila ni novinarske principe, niti svoje lične.

Mnogi su ipak odustali od principa. Šta mislite o tome?

To nije opcija. Ako jednom odustanete, odustali ste zauvek. Mnogi kažu da u nekim situacijama biraju manje zlo, ali za mene ne postoje takvi izbori, nešto je prosto pogrešno, i tu stvarno ne-mam dilemu. Ako verujem da je nešto ispravno, koliko god to teško bilo, kad prođe vreme vidim da to uopšte nije bio težak izbor. U prvom trenutku možda postoje neke posledice, ali to sve prođe. Posledica koja bi bila najstrašnija, od čega nikad ne biste mogli da se sklonite jeste vaša savest, i ta svest da ste vi nešto loše uradili. Ja se mnogo toga bojim, mnogo se bojim da nekog ne oštetim, pa ko god to bio, radnik ili političar ili ko god. Ja važim za nekog ko se kritički izražava, kritički izveštava, ali prema tim ljudima isto imam obzira, mislim o tome kako su i oni ljudi, kako imaju porodice, i trudim se da se nikad te sfere ne dotaknem, nego da se fokusiram samo na ono što oni rade, jer novinari time i treba da se bave, činjenicama i ničim drugim. Te su činjenice nekad nepovoljne za te ljude, ali oni moraju da znaju što rade, tako da nikad nisam imala problem da bilo što objavim. Nikad nisam imala autocenzuru, jedino taj mnogo veliki strah od toga da ne uradim nešto pogrešno i da nekog ne oštetim svojim izveštavanjem. Jer stvari često nisu onakve kakve se na prvi pogled čine, možete da budete potpuno sigurni u nešto, međutim, kad proverite, vidite da to uopšte nije tako.

Kako gledate na današnje novinarstvo?

Novinarstvo danas, kao i novinarstvo u bilo kom drugom periodu, ima svoju važnu ulogu. Jedna

stvar se razlikuje u odnosu na prethodne godine. Iako su i pre postojala neka TV lica koja su bila prepoznatljiva i poznata, ranije su se prepoznavale novinarske priče a danas su nažalost vrlo često sami novinari priča. Mislim da nikada ljudi nisu znali više imena novinara nego što je to sada slučaj. To nije dobro iz više razloga, ali to možda govori o tome da i novinari često postaju vest, najčešće zbog toga jer su izloženi nekoj vrsti napada, pritiska, i imaju tu vrstu problema u obavljanju svog posla.

Da li to znači da se Vama ne dopada kada Vas neko prepozna kao novinara, ili kada ste u fokusu neke priče?

Meni lično to ne prija. Novinarski posao je pričanje priče, ali ne svoje lične priče, već pokušaj da pričanjem priče pomognete ljudima, da pričate priče koje su njima važne, i da se tako njihovi problemi reše. I ako ste se opredelili za novinarstvo, onda vam je najveći uspeh u karijeri to što ste doneli srećan kraj velikom broju ljudi, odnosno to što je veliki broj ljudi, preko priča koje su objavljene, došao do rešenja nekih svojih zaista važnih životnih problema, koje na drugi način nisu mogli da reše. A s druge strane, onda kad ste vi priča, kad ste vi u fokusu, to je obično znak da ste, na primer, napadnuti. A u poslednje vreme, to može biti i znak da svi drugi čute i nemaju hrabrosti da pričaju o mnogim stvarima, pa se novinari obraćaju jedni drugima. Za svoje priče pozivamo kolege koje su se bavile određenim temama, jer, na primer, profesori neće da pričaju ili lekari čute o nekim pojavama, i onda mi novinari glumimo eksperte, što nije dobro. Na to mislim kada kažem da ne volim da budem u fokusu priče. Naravno da novinari jesu deo javnog života, ali to je kod nas sad toliko izraženo da je stvarno možda i preterano.

Šta najviše volite u ovom poslu?

Moje gledanje na ovu profesiju, koliko god da sam u početku radila više intuitivno nego što sam realno imala nekog znanja o tom poslu, nije se uopšte mnogo promenilo od početka do danas. Uvek sam smatrala da je svrha ovog posla da zastupate javni interes i da je najveća radost i najveća satisfakcija u ovom poslu kada ste nekom pomogli. Ljudi, kada god naidu na zatvorena vrata, na zid čutanja, kad ih svi iznevare, sve institucije i zakoni, kad se pravo i pravda posvađaju, onda

dođu kod novinara kako kod poslednje nade, kao da se tu hvataju za slamku i nadaju se da, ako nešto bude objavljeno, da će dobiti nekakvu pomoć. I kad se to desi, kad zaista budu ispravljene nepravde, to je najveća satisfakcija u ovom poslu. U redakcijama su me često vezivali za ljudе kojima su prekršena neka prava, ili za neke organizacije koje se bave marginalizovanim grupama. Kad se neko javi na telefon u redakciji i kaže Goco, zovu ovi tvoji, ja odmah znam da je to neka organizacija ili neko ko se bori za pravdu. To je uvek bio fokus mog novinarskog interesovanja.

Za koju od vaših priča mislite da je najviše dotakla ljudе?

Ne bih se usudila da kažem da je neka moja priča takla ljudе, ali su mnoge moje priče takle mene. Novinari žive sa junacima svojih priča, žive taj život. Mnoge kolege su mi govorile da ne mogu stalno da se javljam ljudima o kojima pišem, ali ja ne mogu drugačije. Zato što na sagovornike i na junake tih priča ne gledam samo kao na izvore, jer se onda osetim kao da sam ih iskoristila. Uvek im se nakon toga javim, o mnogima znam i gde su danas,javljaju mi se za praznike, jedna trudnica o kojoj sam pisala mi je javila kada joj se dete rodilo, to su neke lepe stvari u ovom poslu. A u odnosima s tim ljudima postoje neke užasno tragične stvari. Moj radni dan traje 24 sata. Ako neko ima problem, on će da me zove i u 7 ujutru. Ljudi zovu i danju noću, u svakom trenutku sam ljudima do- stupna kad imaju probleme.

Mnogo mi je teško palo kad sam izveštavala o požaru u Grčkoj. Izbeglička kriza je takođe bila strašna, jer smo i mi sve vreme živeli izbegličkim životom, non-stop na terenu, s tom velikom razlikom što smo u svakom trenutku mogli da biramo da li hoćemo da odemo kući ili ne, a ti ljudi nisu mogli. To su stvarno bile strašne scene jer ne možete vi da vidite sve to i da onda odete kući i da vas nije briga. To je pogotovo izraženo u ovoj situaciji sa virusom korona. Ranije, kad dođete kući, barem tu možete da stvorite svoj mir, a sada je rad od kuće učinio da vaša kuća postane sedište svega.

Da li Vam je ta posvećenost poslu nekad pravila probleme?

Ne. Nekad naravno imam potrebu da se odmorim od svega, ali kada odlučim da se tog dana neću nikome javljati, mene grize savest. Osećaj da sam

nešto propustila mi teže pada nego da se nekom javim, čak i ako tu i ne bude nikakve priče, jer će možda nekome stvarno biti bitno. Ljudi nekad stvarno preteruju, insistiraju i kad sam na odmoru. Nekad nemaju osećaj da i novinari imaju pravo na odmor, na slobodno popodne. Niti ću se ja na to pravo pozvati kad je neko stvarno u problemu. Vide vas ljudi na televiziji kako izveštavate o mnogim situacijama i onda steknu utisak da ste prisutni uvek i svuda i da vi morate da budete uvek i svuda i to se uopšte ne dovodi u pitanje. Neki se tako zbune kad im kažete da ne možete. Dok sam bila dopisnik i pokrivala veliko područje, bilo mi je užasno frustrirajuće što ne mogu da stignem na sve strane u isto vreme. Nekada se u toj proceni prioriteta napravi i neki propust, ali sa tim morate da živate, jer nije moguće da budete svuda u isto vreme. Mnogo mi bitno da nikog ne oštetim, jer, kao što sam rekla, ljudi zovu kad ih svi iznevare, zovu ljudi koji su poniženi, tužni, i ne želim da kroz isto prolaze i kad zovu nas novinare. Šta sad ja njemu imam da se žalim da li sam umorna ili nemam vremena, prvenstvo ima taj ljudski instinkt da nekom pomognem. Ili makar da budem potpuno fer, ako ne mogu, ako to nije tema za tekst, da mu kažem, ali na lep, ljudski način. To je po mom mišljenju najvažnije.

Šta biste izdvojili kao najbolje u dosadašnjoj karijeri?

Uvek mi je jako neprijatno da pričam o sebi i tome što sam radila. Kao što sam rekla, volim ljudе iz mojih priča. Postoje neki prilozi gde, kad vidim te ljudе, meni i dan danas bude jednako drago. Kad montiram takve priče, uvek znam da ako imam nekakvu reakciju dok to pišem, ako se sama sa sobom smejem ili besnim ili šta god, to je na putu da bude stvarno dobra priča. Možda najdraži junaci iz mojih priča su mi jedni baka i deka koje sam našla kada smo radili priču o građenju koridora, kad su hteli da izmeštaju brdo. Njih dvo- je su svojom emocijom uradili nešto što niko drugi nije htio. Najveći građevinski stručnjaci nisu hteli da pričaju, bojali su se, nisu hteli da se zameraju, rekli su da je sve to glupost ali nisu hteli da daju izjavu. I onda smo našli tu babu i dedu koji žive pored tog puta, i na pitanje šta misle o iz- meštanju brda oni su počeli da se smeju. Time su rekli isto što i ovi stručnjaci, samo što su oni smeli da to javno kažu i postali su junaci moje priče. Takođe sam se vezala, kada sam radila prvu priču o Rakiti, za sta- novnike mesta pored Trgovišta. Oni su bez ikakve zaštite

radili isto što i ljudi o kojima su mediji pisali, samo što u taj kraj ne zalazi niko, to je bogu iza nogu i ni jedan medij nije htio tamo da ode. Oni su se sami organizovali i noću čuvali svoj potok. Tako se ja vežem za te ljude. Oni kad me zovu, ja ne mogu da ne odem tamo. Osećam nekakvu obavezu jer te ljude neće da vidi niko ako mi ne budemo otišli tamo.

Šta Vam je važno da ljudi znaju o novinarstvu?

Bitna mi je ta poruka da je novinarstvo profesija koja se bavi ljudima, i da novinari jesu borci za ljudska prava iako se mnogi sklanjavaju od toga. Novinari nisu surovi profesionalci, novinari su ljudi, to mi je jako bitno. Jako mi je žao što živimo u vremenu kada je ova profesija ovolikо izložena kritikama, ali mnogo mi je više žao što je u ovu profesiju ušlo mnogo ljudi kojima tu stvarno nije mesto i koji se zapravo ne bave novinarstvom nego manipulacijom i propagandom, i onda su te kritike razumljive, ali bih volela da budemo svi na nivou tolike medijske pismenosti da ljudi znaju da

prepoznaju šta jeste a šta nije novinarstvo.

Prema vašem mišljenju, da li vredi baviti se novinarstvom?

Moja čerka je, ničim izazvana, takođe upisala novinarstvo, i ona mi često kaže da im dolaze kolege novinari na neka predavanja i stalno im govore: Nemojte se nikad baviti novinarstvom. Meni to nije jasno. Uopšte ne razumem zašto bi se bilo ko bavio poslom kojim ne želi da se bavi. Novinarstvo uopšte nije lak posao, ali nije ni jedan drugi. Odluka je na vama: da li sa nekim stvarima možete da se izborite ili ne. Nije lako, ali u suštini, nikom nije, novinari dele sudbinu svih ljudi koji ovde žive, i po finansijama i po svemu drugom. Da je sad opasnije nego u nekim drugim periodima, to sigurno jeste, jer smo sad svi izloženiji, sad ljudi znaju lica, u manjim sredinama znaju i ko gde živi, gde se kreće, sad ima mnogo više ljudi koji su ljuti na nekog i spremni da u nekim situacijama iskaljuju svoj bes. Ali za mene je novinarstvo jedini izbor.

Liga izuzetnih novinara (4): Velibor Petković

Čovek koji piše ima moć da promeni svet na bolje

Na putu otkrivanja najzanimljivijih tačaka koje su obeležile novinarstvo u Nišu ne može se preskočiti Velibor Petković. Njegova karijera kretala se od rada u omladinskim listovima kao što su Grafit, riječki Val i njihov književni časopis Rival, niške Narodne novine, a radio je i kao radijski i televizijski voditelj. Prošao je kroz RTV Beograd, kroz dopisništvo Radio Beograda, a na Radio Nišu proveo je najveći deo svog radnog veka. Velibor je, takođe, i jedan od osnivača Pressing magazina.

Kao neko ko se oprobao i u radijskom i televizijskom novinarstvu, ali i u štampanim medijima, Velibor sada svoje iskustvo prenosi predajući na Departman za novinarstvo i komunikologiju na Filozofском fakultetu u Nišu. Pored novinarskog, značajan je i njegov književni rad. Iako su, kako kaže, književni tekstovi samo nuspojava novinarskog istraživanja, to ne umanjuje njihovu vrednost. Poznate su njegove zbirke kratkih priča Medveda samousluga, Učitelj zen budalizma, Božanstvena papazjanija, Međededorina i druge.

Zbog čega ste se opredelili za novinarstvo?

Zbog toga što sam od detinjstva želeo da pišem i mislio sam da čovek koji piše na neki način ima moć da promeni svet na bolje. Hteo sam da budem pisac, međutim, to je kabinetски posao, vi sedite kod kuće i sami pišete. Ali ja sam odrastao na selu u Bosni i navikao sam da stalno budem napolju. A novinarstvo je takva vrsta posla, stalno ste na terenu i nemate kancelarijski posao koji traje osam sati ili fabrički uz mašinu, stalno ste na nekom drugom mestu. Češki pisac Milan Kundera ima roman Život je negde drugde. Tako se i meni uvek činilo da tu gde sam ja nije najzanimljivije, nego je tog trenutka zanimljivije na nekom drugom mestu. Novinarstvo nam to omogućava, da mi stalno idemo na neko drugo mesto i upoznamo neke druge ljude, i onda, recimo, jednog dana snimate reportažu sa čistačima ulice, a drugog dana intervjujete predsednika države, ili nekog umetnika, muzičara. Tako da sam ja kao novinar i voditelj spojio sve te stvari.

Kako su izgledali Vaši počeci?

Prvo što sam pisao kao dete, čim sam naučio da pišem, bile su neke priče koje sam slušao od mog dede. On je bio lovac i ribolovac i moglo bi da se kaže da su to bile prve reportaže. Međutim, pošto lovci vole da preuveličavaju, tako su i te moje prve priče odmah ličile na humoreske. Ali pravi početak bavljenja novinarstvom mi je bio, zapravo, u srednjoj školi. Pošto smo imali u gimnaziji smer novinar saradnik, onda smo nas nekoliko koji smo želeli time da se bavimo upisali novinarski smer i tako je počelo pisanje za prve naše školske novine. Sami smo ih formirali. Zvale su se Izvestan pogled. Posle prvog broja bilo je veliko oduševljenje i među profesorima i među učenicima gimnazije. Posle drugog broja su nas zabranili. Vrlo jednostavno, na naslovnoj strani je bio Miško Panker, moj drug, koji je jedini od nas imao kompletну pankersku opremu, kožnu jaknu, onda neku vrstu kape koja liči na šapku. I naravno, kako to već biva, ljudima koji nisu mnogo znali o panku, što su, nažalost, i naši profesori, ta kapa je ličila na nacističku šapku. I tako je neslavno završio naš časopis.

Kakvu ulogu u Vašem životu ima novinarstvo, a kakvu književnost?

Ma koliko se činilo da novinarstvo i književnost

predstavljaju dva suprotna pola, nije tako. Još kad sam počeo da radim kao novinar, ja sam prvo imao tu neku želju da pišem nešto što je na granici novinarstva i književnosti, recimo humoreske, kozerije, na neki satiričan način. Naravno, uzor mi je bio Radoje Domanović. Želeo sam da na neki satiričan način predstavim našu stvarnost. U to vreme je to bilo lako zato što su, u socijalizmu, recimo, stalno bile neke nestasice. Bilo je tu mnogo stvari koje nisu bile dobre, a jedino što je nas spašavalo bili su muzika, filmovi, književnost. I ja sam, pišući novinarske tekstove, često bio na graniči novinarstva i književnosti, s tim što, naravno, nikad nisam izmišljaо, uvek su morale da budu činjenice, a stil je vukao ka književnosti. Međutim, u nekom trenutku sam se potpuno opredelio za novinarstvo. To je bilo kada je osnovan omladinski list Grafit. Ali već tada sam imao, kad odem na teren, takozvani višak materijala. Vi uvek imate neki događaj koji se ne uklapa u priču jer bi onda to odvuklo na drugu stranu, ka književnosti. Ja sam već tad počeo to da beležim, i počeo od takvih detalja da pišem kratke priče. Mogao bih da kažem da mi je novinarstvo prva ljubav, a te kratke priče su nastajale onako uzgred. Ono što je interesantno, jednu od tih prvih priča sam objavio u riječkom književnom časopisu Rival dok sam radio kao novinar Grafta. Moj drug, koji je tamo radio, rekao mi je da bi neki od mojih tekstova bio dobar za taj časopis. I ja sam onda napisao priču Kengur mesečar, koja zapravo opet ima veze sa novinarstvom. Tako da se novinarstvo i književnost neprekidno prepliću.

Kažete da najviše volite da pišete. Kako ste onda došli do radija?

Radio sam svuda i praktično sam imao sreću da sam svoje novinarstvo, novinarski stil, izgradio radeći za omladinski list Grafit, zatim za Pressing i, naravno, vodeći studentske i omladinske emisije. U to vreme sam radio na Radio televiziji Beograd, i onda sam to napustio i prešao u sportsku redakciju Narodnih novina. To je bilo u vreme rata. Nisam mogao da podnesem one prizore rušenja gradova i shvatio sam da moje mesto nije na televiziji. Moglo bi se reći da je to bila neka vrsta unutrašnje emigracije, ja sam bio tu, ali sam pratilo sport i pisao o sportu jer nisam imao srca da pišem o ratnim zbivanjima. Preko leta su mi dozvoljavali da pišem o kulturi, da pratim Filmske susrete, kad su imali manjak ljudi zbog godišnjih odmora. A onda sam '94. godine

prešao u Radio Niš jer im je falio voditelj, i ostao sam тамо 20 godina. За мене су рекли да сам најспецијнији водитељ кога су имали, а за то је заслуžна психологија. Ја сам увек слушао своје саговорике. Мислим да је то тајна новинарства. Ако слушате своје саговорнике, ви увек чујете нешто што вам да асоцијацију да поставите пitanje које мозда иначе не бисте.

Студирали сте психологију али ваš poziv je ipak novinarstvo. Kako to?

Ја сам био у гимназији новинарски смер и планирао да студирај новинарство у Београду на Факултету политичких наука. Међутим, проблем са тадашњим студијама новинарства, са програмом, био је то што је отприлике половина предмета била у вези са новинарством а половина се тicala prava i, recimo, Ustava SFRJ, политичког система. Било је пуно, како бих ја рекао, redundancy, пуно виška materijala. Тако да сам уписао психологију у Нишу и, ма колико психологија деловала као нешто што нema nikakve veze sa novinarstvom, испоставило се да и те како има. Ја сам, студирајући психологију, naučio да слушам саговорнике. Jednostavno, таква је психологија, kad razgovarate sa nekim, vi uvek pažljivo слушате саговорника.

Kako je izgledalo pokretanje lista Pressing?

Једног дана, док сам радио у једној knjižari, контактирала ме је Aneta Tabaković која је добила овлаšćење да оснује studentski list i pozvala ме да пишем за њих. Dodavanjem još неких имена nastala је прва redakcija i osnovali smo Pressing. Aneta, која је била најмлађа од нас, у том trenutku је постала urednica. Kasnije smo поčeli da подмилаđujemo ekipu, tako да су кроз Pressing прошли ljudi као што је Dejan Stojiljković, pisac, чије sad Senke nad Balkanom gledamo, i mnogi други. Тако да је читава plejada проша кроз Pressing где, naravno, sad има и vas mladih. Pressing је praktično, zahvaljujući svim овим generacijama које су проше кроз njega, uspeo да остane jedan од најбољих časopisa ne само за studente, nego uopšte за mlade u Srbiji i na prostoru bivše Jugoslavije.

Zašto ste odustali od novinarstva i odlučili da predajete?

Ја заправо nisam napustio novinarstvo već je novinarstvo napustilo мene, ако могу тако да kažem. Radio Niš је угаšен 2010. године а ja sam prestao да будем voditelj. Najgore od svega је то

Što sam narednih pet godina radio u dopisništvu Radio Beograda sa ljudima koji su se, na neki način, pomirili sa gašenjem Radio Niša i smatrali da smo mi napredovali radeći za Beograd. Lepo je raditi tamo, ali meni se činilo kao da je Radio Niš sad okupiran i da mi sada više nismo slobodni. Osim toga, pokazalo se da je sve teže biti novinar. Kao dopisniku, kao da su mi ruke bile vezane, jer nisam mogao da izveštavam o svemu što je značajno u mom gradu, jer i drugi gradovi treba da budu zastupljeni u programu. Novinar koji dolazi na posao svakog dana, a ne daju mu da radi svakog dana, više nije novinar. Onda su me u jednom trenutku pozvali ljudi sa fakulteta koji su me znali jer su stalno slali studente kod mene u radio. Moram da kažem da sam ja ovde silom prilika i da i dalje više volim da budem novinar, da pišem i da vodim različite programe, manifestacije, književne večeri i koncerte nego da predajem. Međutim, pošto sam već ovde, u svaki moj čas ulaze energiju kao da vodim neki program nekog značajnog događaja i time nastojim da na mojim časovima probudim svoje studente.

Šta biste izdvojili kao najzanimljivije u vašoj karijeri?

Zvuči neobično, ali ne bih mogao da se opredelim za jednu stvar. Omladinsko novinarstvo u Grafitu i Pressingu mi je dalo slobodu koju nikada kasnije nisam imao i to mi je pomoglo da izgradim svoj stil kada je reč o pisanju. Tih 15 godina voditeljstva u Radio Nišu, omogućilo mi je da demistifikujem medije, dakle, uvek sam slušaocima objašnjavao šta se to dešava u studiju i nikada nisam nastupao sa neke pozicije gde ja imam moć a oni nemaju. Naravno, radio voditeljstvo mi je omogućilo da upoznam različite ljudе, od raznih predsednika država, do mojih omiljenih muzičara, poput Džonija Štulića, kompletne Ekatarine Velike... Dakle, sa jedne strane omladinsko novinarstvo, sa druge radio voditeljstvo, i onda kada je Radio Niš ugašen i kada smo postali dopisništvo, ja sam toliko bio očajan da sam se pobunio i završio u policijskoj stanici. Nakon par sati kada sam pušten odatle, zazvonio mi je telefon, pozvali su me iz Uprave za poljoprivredu da im vodim Sajam poljoprivrede u Niškoj Banji. Pomislio sam koliko je to čudno, do juče sam bio voditelj na radiju a sada vodim Sajam poljoprivrede. Tako je krenulo, vodio sam sajam, pa Horske svečanosti, pa Nišvil... To je kao neka trilogija: omladinsko novinarstvo, radio voditeljstvo, i ono što sada radim kao voditelj na raznim kulturnim

manifestacijama, mada se ja ipak nadam da će biti i četvrtog dela.

Kako bi uporedili novinarstvo nekad i sad?

Najbitnija razlika je što je novinarstvo danas postalo atrakcija. Dakle, najvažnije je privući ljude bez obzira da li je ono što objavljujemo istina. A u vreme kada smo mi pisali, podrazumevalo se da ne smete da menjate nikakve detalje, a kamoli one osnovne stvari. Takođe, mislim da cenzura u to vreme nije bila suptilna kao sad. Recimo, Grafit objavi tekst i vlasti ga zabrane. Međutim, vi onda preštampate taj tekst u narednom broju i ipak ga svi pročitaju. U vreme kada sam pisao za omladinski list Grafit, u Jugoslaviji nije bilo druge opozicione štampe osim omladinske štampe. U Grafitu smo imali slobodu da pišemo o svim temama, uključujući i to da kritikujemo politička događanja i u Nišu i u Srbiji i svuda. Urednik je nama mladima davao potpunu slobodu. U današnje vreme pritisak na novinare je strahovit i suptilan je, u smislu da su plate niske i onda vas pritiskaju pa se bojite da ćete ostati i bez toga. I onda vi hteli, ne hteli, morate

nekako da izgradite autocenzuru. Ako, recimo, radite za neki od niških medija, onda ne možete da kritikujete vladajuću koaliciju, nego možete da pišete slobodno samo o kulturi i sportu. A, naravno, ako pišete za neki opozicioni list, opet ne smete da kritikujete neke opozicione lidere. Tako da, praktično, mi danas nemamo slobodan medij, imamo samo neki privid slobode.

Kako vidite budućnost novinarstva, kako će se ono razvijati?

U jednom trenutku je izgledalo da novinarstvo nema budućnost, da će internet i društvene mreže zameniti profesionalno novinarstvo. Zato što sada svako može da napiše ono što je saznao, čemu je prisustvovao, da izrazi svoje mišljenje. Međutim, pokazalo se da, samim tim što svako može to da uradi, imamo poplavu informacija. Neki to zovu "informativna mečava" i u njoj teško možemo da saznamo šta je činjenica a šta izmišljeno. Zato se u celoj toj priči pokazalo da je neophodno profesionalno novinarstvo. Morate imati novinara kome ćete verovati i medije kojima ćete verovati. Srbija trenutno prolazi kroz period gde ljudi ne veruju nijednom mediju ili veruju pristrasno onom mediju koji zastupa njihovo političko opredeljenje, što je prilično opasno. Mislim da novinarstvo budućnosti treba da insistira na pravima pojedinca, treba da bude stub demokratije u jednoj zemlji jer bez slobodnog novinarstva nema demokratije. Moja vizija je optimistična, mislim da neće ni Srbija ni svet krenuti ka totalitarizmu, nego naprotiv, da će mediji doprineti razvoju i širenju svesti.

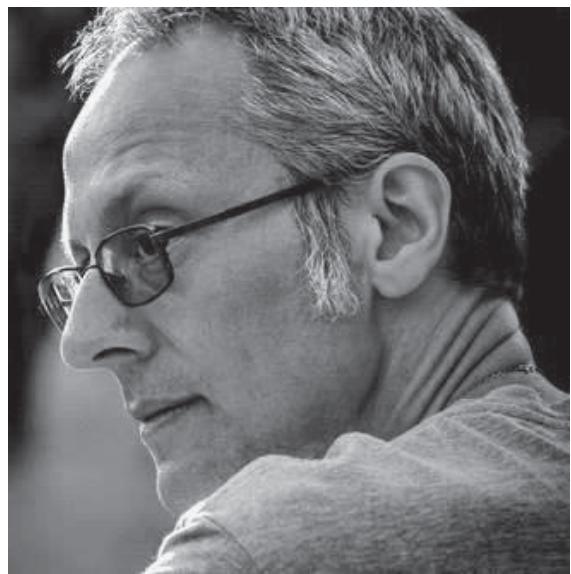
Šta mislite o današnjim novinarima i mladima koji tek počinju da pišu?

Mislim da današnji mlađi imaju više mogućnosti, zahvaljujući pojavi interneta, da proveravaju činjenice, da saznaju mnogo više i mislim da bi te mogućnosti trebalo više i da koriste. Ljudi iz vaše generacije zapravo mogu da budu mnogo bolji novinari i voditelji nego što smo to mi bili. Zato što više znate, pod tim mislim da mnogo bolje znate strane jezike, imate veću dostupnost informacija. Ono čega se ja plašim je konformizam, a interesantno je što je to nekako postala globalna pojava, da svi pišemo o istom. Čini mi se da ono što treba podsticati kod mlađih jeste da budu inovativni i da budu kreativni u obradi nečega. Hoću da kažem, da nalaze teme koje drugi ne obrađuju i da o njima

pišu najslobodnije. Dakle, mogućnosti su ogromne, pod uslovom da imate urednika koji to razume. Često se dešava da imate nešto što smatrate da je dobra tema a da urednik to ne razume.

Šta biste poručili ljudima koji tek počinju?

Preporučio bih mlađim ljudima koji se bave novinarstvom da još jednom razmisle da li je to ono što vole najviše na svetu. Ako jeste, onda neka se bave novinarstvom, a ako imaju nešto drugo što ih privlači, onda neka se bave time ako je to drugo jače. Novinarstvo nije nešto čime treba svako da se bavi po svaku cenu. Ako vole pisanje i žele od njega da žive, onda je to najbolje zanimanje na svetu. Vi radite ono što volite i istovremeno ste za to plaćeni, niste mnogo, ali mislim da je to trenutno i da će, kako će se u budućnosti težiti ka što objektivnijem novinarstvu, i primanja porasti. Tako da ćete imati sasvim dovoljno za život, a pritom ćete raditi ono što volite do kraja. Zato ne treba odustajati od novinarstva. U svemu što radite je najvažnije samopouzdanje, nemojte da mislite da to što neko zna da radi neke stvari bolje od vas, a vi to ne poznajete dobro, da je zato vredniji od vas. Ne, vi znate neke druge stvari koje on ne zna. I ono što je glavno, svi ljudi koji su arogantni, znajte da ih nešto tišti, da imaju neku prazninu u sebi koju pokušavaju da popune. A vi nemojte na aroganciju da odgovorite arogancijom, već vedrinom i dobrotom. Taj recept Dušana Radovića koristim već 30 godina.

Piše: Aleksandar Đurić

Video igre

Hades

Na mnogim listama najboljih igara 2020. godine, bilo da je reč o ličnom izboru igrača ili nagradama cenjenih publikacija, Hades se našao na prvom mestu. Ovom naslovu kog su kreirali nezavisni autori, uspelo je da delimično zaseni slavu visoko-budžetnih izdanja najvećih kompanija. Razlog tome je, naravno, to što je Hades u svakom pogledu veoma kvalitetna igra, ali i to što je ona trajno pomerila granice svog žanra. Roguelite akcione igre nesumnjivo će drugačije izgledati u godinama pred nama.

Odrednica „roguelite“ ukazuje da igra poseduje nekoliko specifičnih osobina. Svaka smrt glavnog junaka vraća vas na sam početak igre, a četiri oblasti sveta u kom se borite uvek su veoma slične, kao i protivnici koji ih nastanjuju. Da to ne bi postalo dosadno, ovakve igre nude mnoštvo opcija za „ručno“ oblikovanje raznolikih stilova igranja. Međutim, dok ostale roguelite igre naizgled uživaju u patnji igrača, koji moraju da ispolje izvanrednu istrajnost i prkos kako bi stigli do kraja, Hades nastoji da igrački doživljaj sve vreme bude što prijatniji i udobniji.

Nakon svake pogibije, protagonista po imenu Zagreus, princa sveta mrtvih iz grčke mitologije čiji je otac bog Had lično, vraća se u Hadovu palatu, gde resurse stečene tokom okršaja trošite na trajno unapređenje Zagreusovih sposobnosti. Efektivno, postajete sve moćniji, a kraj igre je sve dostižniji. Ključna inovacija ovog naslova leži u postavci od dvadesetak čuvenih ličnosti (bogovi, heroji...), sa

kojima Zagreus postepeno gradi odnose i koji su, na impresivan način, naštelovani tako da aktivno reaguju na vaše postupke tokom igranja. Broj faktora koji utiču na te interakcije istinski je zadivljujući. Tako, umesto frustracije, smrt vodi do zadovoljstva što ćete otključati sasvim novu sposobnost ili popričati sa nekim od zanimljivih karaktera. Oni predstavljaju jedinstvene interpretacije mitskih likova, koji u ovoj igri deluju sveže, šarmantni su i jasno profilisani. Dijalozi su koncizni, informacije o likovima se postepeno otkrivaju i to, u praksi, izgleda kao da pratite sezonusu visokokvalitetne TV komedije. Vizuelni stil je prekrasan, kitnjast i veoma pregledan, a heavy metal muzika na vrhunski način podiže atmosferu.

Kada tome dodamo solidan nivo dubine gameplaya, kao i šest drugačijih vrsta oružja koja u toj meri menjaju vaš stil igre da deluje kao da upravljate potpuno drugim likom, dobijamo fantastično promišljenu igru, čiji su tvorci svakom detalju prisustvili sa nesputano nadahnutim poletom. No, sve to ne bi mnogo značilo da sama akcija nije na istom nivou.

Hades je jedna od onih igara u kojima je upravljanje toliko glatko rešeno, da stičete utisak da likom ne upravljate putem miša i tastature, već to činite mislima, telepatski. Pritom, postoji zadovoljavajući osećaj težine i razornosti udaraca. Satiri, gorgone i druga bića iz grčke mitologije gube živote na audio-vizuelno atraktivne načine, a borba sa njima nikada nije bila ovako zabavna.

Piše: Aleksandar Đurić

Režija: Kristofer Nolan

Gluma: Džon Dejvid Vošington,
Robert Petinson, Elizabet Debricki,
Kenet Brana

Tenet

Najnovija filmska zagonetka Kristofera Nolana, tokom avgusta i septembra istakla se kao prvi blokbaster nakon početka pandemije Kovid-19 koji je imao klasičnu bioskopsku distribuciju. Međutim, ni slavna imena uključena u razvoj ovog filma niti agresivna marketinška kampanja nisu spasili Tenet od konačnog statusa komercijalnog promašaja. Imajući u vidu slabiju zaradu od očekivane, kao i uvećane marketinške troškove zbog dva odlaganja filma usled pandemije, Tenet je poslužio kao pokazni primer na temu zabrinjavajućeg bioskopskog plasmana filmova pod trenutnim okolnostima. To je rezultovalo odlaganjem drugih visokoprofilnih bioskopskih uzdanica, poput novih izdanaka serijala Dune i 007 čije premijere su pomerene za narednu godinu.

Situacija je nepovoljna u više pogleda, između ostalog i zbog toga što je Tenet, na ime svojih filmskih kvaliteta, ipak zasluzio bolje. Gledaoci od Nolana očekuju komplikovane „filmove-igračke“, smeštene u alternativne realnosti gde važe specifična pravila, koja su nam objašnjena u postupku nalik na tutorijale iz video-igara. Nimalo iznenađujuće, Tenet je, takođe, kriptična slagalica čije sklapanje

može da zahteva višestruko gledanje filma. Pojednostavljeni govoreći, pravila su ovog puta vezana za putovanje kroz vreme, tačnije, likovi mogu da putuju unazad u prošlost. To važi i za predmete kojima, uz to, nije neophodna vremenska mašina. Ispaljeni meci se vraćaju u cev pištolja, eksplozije prvo... eksplodiraju, pa tek onda bivaju izazvane i sl. Poduprt Nolanovom spretnom i energičnom režijom, film sadrži nekoliko zaista antologičkih akcioneh sekvenci, oslonjenih na vanserijski maštvitu realizaciju tog, specifičnog viđenja putovanja kroz vreme.

Žanrovske, Tenet može da se odredi kao sci-fi špijunski triler. Džon Vošington tumači, isprva neupućenog, CIA agenta uz kog se gledaoci zajednički upoznaju sa osobenostima ovog univerzuma. On će morati da uđe u trag pretnji iz budućnosti koja nastoji da uništi današnju „verziju“ čovečanstva. Misija ga vodi širom planete: film je snimljen na atraktivnim lokacijama u sedam zemalja. Misterija oko dešavanja je intrigantna i Tenet, pogotovo tokom prve polovine, odiše ubedljivim šmekom špijunske fikcije. Uz nekovencionalnu montažu koja, u skladu sa radnjom, proizvodi dezorientišući efekat na gledaoce, upečatljiva muzička podloga i glumačka podela uzdižu film na nivo više nego solidnog eskapizma, guste atmosfere. Likovi su mahom „veći od života“, puni (dovoljno) dovitljivih replika. Posebno se izdvaja uloga Roberta Petinsona, koji sa Vošingtonom čini dopadljiv tandem junaka nalik onima iz „buddy“ akcioneh naslova.

Uprkos jasnom razvojnog luku protagoniste, psihologija likova je, ipak, mahom plitka. Upozorenje o ekološkim opasnostima čije će posledice u potpunosti moći da se osete tek u budućnosti, dato je uzgredno, čisto reda radi. Posmatran iz određenog ugla, Tenet u osnovi jeste isprazan naslov. Ali, istovremeno, on pruža kvalitetno i atipično gledačko iskustvo, koje je vredelo doživeti u bioskopu.

Piše: Aleksandar Radovanović

Vek džeza (33)

Uvrnut ples, čudne kape i disonance

Pijanista i kompozitor Telonijus Sfir Monk posedo
janista i kompozitor Telonijus Sfir Monk posedovao
je jedinstveni stil u improvizaciji i stvorio je brojne
melodije ili teme koje su postale deo standardnog
reperoara džeza. On je, posle Ellingtona, drugi
najsnimaniji džez kompozitor. Monkove kompozicije
i improvizacije odlikuju se natprosečnim osećajem
za izražavanje akorda na disonantan način i
angularnim, „čoškastim“ melodijskim linijama koje
su neraskidivo povezane sa njegovim perkusivnim i
neortodoksnim pristupom klaviru. Njegovo
korišćenje otvorenog prostora – kada se na trenutak
koleba kakvu će narednu frazu odsvirati – uticalo je
na mnoge muzičare, posebno, recimo, na Majlsa
Dejvisa koji je takođe koristio prostor u svojoj
muzici. Neko je rekao da Monkova sklonost ka
ostavljanju velikog prostora u svom sviranju izaziva
kod neiskusnih muzičara osećaj da su usred korusa
zakoračili u prazan otvor za lift. Očigledan je i
Monkov tematski pristup improvizaciji. Tema,
melodija, uvek je bila prisutna u njegovim impro
vizacijama i prosto je neverovatno kako je on uspe
vao da je svaki put izoži na različit i potpuno
neočekivan i nepredvidiv način. Melodija, ma koliko
bila prerušena, stalno se pojavljivala u njegovom
sviranju. Po tome se on razlikovao od bibap muz
ičara koji su svirali brze nizove nota koji nisu imali
nikakvu vezu s temom osim one harmonske. Monk
je verovatno svoj pristup usmeren na melodiju i/ili
temu asimilovao od „strajd“ pijanista koji su, svesno
ili ne, koristili stil zasnovan na varijaciji teme. Pored
toga, njegov harmonski sistem je posebno zbun
jivao mnoge muzičare, jer je on povremeno pribeg
gavao odbacivanju standardne akordske progresije
i zamjenjivao je svojom sopstvenom. U ritmičkom
smislu Monk ima tako jak implicitan puls da stalno
„gura“. „Monk ima ritam kao okeanski talasi“, izjavio
je, metaforično, jedan oduševljeni kritičar. I konač
no, mnoge njegove originalne melodije izazivaju
kad sušalaca izvestan prefinjeni „humorni“ ili čak

burleskni utisak, tako redak u džezu.

Ipak, Monkov stil nije bio univerzalno prihvacen. U početku su mnogi muzičari i kritičari na njega gledali kao na pijanista ograničenih mogućnosti, više kao na relikviju iz doba svitanja bibapa u klubu „Mintons“ nego muzičarem od trajnog uticaja. Britanski pesnik i džez kritičar Dejli telegraфа Filip Larkin, okoreli tradicionalista kad je džez u pitanju, nazvao ga je „slonom na klavijaturama“.

Monk je osoben i po specifičnom izgledu koji uključuje neobične kape i šešire, kao i po idiosinkratičnoj navici tokom nastupa: dok drugi muzičari sviraju, Monk bi ustao i plesao (uglavnom vrteći se ukrug) pre nego što bi, tačno na vreme, ponovo seo za klavir. Publika se obično smejava njegovom plesu smatrajući da je to još jedan primer njegove ekscentričnosti. Međutim, saksofonista, klarinetista i flautista Džidži Grajs, koji je svirao s Monkom, objašnjava: „On pleše iz određenog razloga. Kao da diriguje. Tako dobija ono što želi.“

Telonijus (porodično ime njegovog oca, a koje sada nosi njegov sin) rođen je 10. oktobra 1917. u Severnoj Karolini, ali je odrastao u njutorškoj oblasti San Huan Hil u zapadnim šezdesetim ulicama blizu reke Hadson. Komšiluk je uglavnom činila sirotinja. Počeo je da uči muziku kada mu je bilo deset godina. Kao mnogi pijanisti njegove generacije i onih ranijih, svirao je orgulje u crkvi. Kada su mu dosadili konzervativni akordi religiozne muzike, učestvovao je na tzv. zabavama za stanarinu. Na njima je mogao da čuje sve svoje omiljene muzičare i od samog početka se zainteresovao za džez. Fets Voler, Djuk, Erl Hajns, Luj. Od trinaeste godine svira u lokanim bendovima, a oko četiri godina kasnije, putuje po zemlji kao deo grupe koja je pratila isceliteljku verom. „Ona se molila i isceljivala, a mi smo svirali“ – ispričao je Monk o tom iskustvu.

Svoj prvi profesionalni posao dobio je krajem tridesetih svirajući u klubu „Mintons“, u Harlemu, pošto ga je ohrabrio pijanista Bad Puel, koji je, iako je bio

mlađi od Monka, otpočeo svoju profesionanu karijeru nešto ranije. Ovaj čuveni harlemski klub bio je utočište muzičara kao što su Don Bajas, Čarli Parker, Dizi Gilespi, Meri Lu Vilijams, Maks Rouč i Roj Eldridž. Tu je rođen bibap, prvi moderni stil džeza.

Monk se seća ere „Mintonsa”: „Samo sam odradivao svirku i pokušavao da sviram. Dok sam bio u ‘Mintonsu’, svako je mogao da se pridruži ako je umeo da svira... Nikad nisam imao neko naročito osećanje da se stvara nešto novo. ... Video sam praktično svakog u ‘Mintonsu’, ali oni su tamo samo svirali. Nisu davali nikakve lekcije.”

Ono što sa sigurnošću možemo tvrditi je da je Monk ušao u studio 1944. sa kvartetom Kolmena Hokinsa. Za razliku od mnogih džezista svoje generacije, Hokins je bio privučen modernistima i ohrabrvao ih je. Nema sumnje da je veteran džeza naslutio potencijal mladog pijaniste. Ipak, neki obožavaoci saksofoniste žalili su se na njegovog ekscentričnog pijanista.

Monk se iste godine seli u „Spotlajt klab” u Pedeset drugoj ulici i tu komponuje melanholičnu melodiju „Round Midnight” koju je, na nagovor Bada Pauela, snimio Ellingtonov trubač Kuti Vilijams sa svojim orkestrom. Kao što se često dešava sa džez kompozitorima, Monk je otkrio da se Kuti Vilijams, za uzvrat što je meodija prvi put snimljena, potpisao kao koautor, iako nije imao nikakvog udela u njenom komponovanju.

Godine 1947. Monk je snimio prve snimke sa sekstetom pod sopstvenim imenom za diskografsku kuću „Blu nout”. Njegova saradnja sa ovom izdavačkom kućom trajaće punih pet godina. Glavni

problem sa snimanjem Monka, ističe Afred Lajon, direktor snimanja, bio je pronaći muzičare koji bi umeli da sviraju s njim, s obzirom na to da ono što je komponovao i svirao nije bila uobičajena karakteristika „bapa”. Lajon se seća: „Tada nije mnogo toga zapisivao. Muzičari su morali po sluhu da nauče ono što je radio. Pa čak i kad bi sve zapisao možda bi jedno petnaest puta promenio mišljenje. ... Zaista ste morali pažljivo da slušate da biste svirali s njim” Monk je, poput Čarlija Parkera, bio perfekcionista u muzici. Džidži Grajs svedoči kako funkcionišu Monkovi nepopustljivi kriterijumi: „Napisao je za mene deo koji je bio nemoguć... Rekao sam mu da ne mogu to da uradim. ‘Imaš instrument, zar ne?’, pitao me je i rekao: ‘Ili ga sviraj ili ga baci.’”

Budući da je Monk svirao klavir različito od bilo kog drugog pijaniste, mnogi ljubitelji džeza nisu bili sigurni u to šta slušaju. Zato su se ploče koje je snimio za „Blu nout” u to vreme slabo prodavale a i teško je nalazio posao. Jedan prodavac ploča u Njujorku rekao je da on svira kao da ima dve leve ruke. Neki su smatrali i da ne zna da svira. Njegovo sviranje je, takođe, proizvelo izvesne razjarene reakcije u muzičkoj štampi sa obe strane Atlantika, jer su kritičari pokušavali da shvate šta se to dešava sa džezom. Međutim, Monk je samo zaorao svoju sopstvenu brazdu – njegova filozofija bila je prosta: „Svirajte na svoj način. Ne svirajte ono što slušaoci traže – svirajte ono što želite i pustite da slušaoci shvate ono što vi radite – pa makar im za to bilo potrebno petnaest, dvadeset godina.” Monk je bio jedan od retkih džez muzičara koji nikad nije ulazio u kompromise. Čak je i radikalni Čarli Parker svirao s

gudačima kako bi proširio svoju publiku.

U avgustu 1951. njujorška policija je pretresla parkiran auto u kome su se nalazili Monk i njegov prijatelj, tada već veliki pijanista Bad Puel. Pronašli su narkotike pretpostavljajući da pripadaju Puelu. Monk nije htio da cinkari i preuzeo je krivicu na sebe, tako da mu je policija oduzela kabaretsku kartu a odslužio je i šezdeset dana u pritvoru. Gubitak karte bio je gori od pritvora, jer bez nje, Monk nominalno nije mogao da svira u bilo kom klubu u Njujorku gde se služi alkohol. Tako je bio primoran da veći deo pedesetih provede u svojevrsnoj izolaciji. Komponovao je kod kuće, snimao za „Blu nout“ i sporadično nastupao u pozorišnim salama i klubovima izvan grada. Nema sumnje da je za njega, tokom tih dugih perioda kada nije radio, bilo pravo mučenje što nije mogao da nastupa u Njujorku. Čak nije mogao da dobije ni olakšice. Morao je da plati da bi ušao u „Berdland“.

Godine 1954. Monk je prvi put posetio Pariz, zbog nastupa i koncerata. Meri Lu Vilijams upoznala ga je sa baronicom Panonikom de Kenigsvarter, članom prebogate porodice Rotšild i patronom nekoliko njujorških muzičara (u njenom apartmanu u hotelu „Stenhoup“ umro je Čarli Parker). Bila mu je bizak prijatelj sve do kraja njegovog života. Često je plaćala Monkove račune, vodila ga kod brojnih lekara, smeštala njega i njegovu porodicu u svoj dom prepun mačaka i upravo je ona unajmila advokata koji je uspeo da mu povrati kabaretsku kartu. Bila je brižna i posvećena kao i njegova supru-

ga Neli. Na primer, Monka i baroniku je 1958. zaustavila policija. Kada je pronađena mala količina marihuane u jednoj konzervi, ona je preuzeila krivicu na sebe i čak je odslužila nekoliko dana zatvora. Tokom perioda kada nije imao kabaretsku kartu, Monk je potpisao ugovor sa diskografskom kućom „Prestidž“. Neki kritičari smatraju da je to bio njegov najmanje plodonosan period. Ipak, među ovim pločama postoje neki značajni snimci. Posebno je zapažen seš na Badnje veče 1954. kada je učestvovao na snimku „Bag's Groove“ sa istoimenog abuma i na abumu „Miles Davis and the Modern Jazz Giants“, sa Majlom Dejvisom, Miltom Džeksonom, Persijem Hitom i Kenijem Klarkom. Ovi snimci postali su kamen temeljac onoga što će se u džezu pojaviti tokom šezdesetih a da nije ortodoksnii bibap i fri-džez. Ima mnogo priča u vezi s ovim snimanjem, o tenziji i ljutnji koja je postojala između Majlsa i Monka. U svojoj autobiografiji Majls tvrdi da mu je samo rekao da ga ne prati tokom njegovih sola (osim na Monkovoj temi „Bemsha Swing“), da nije bilo nikakve rasprave i dodaje: „Na ovim snimcima Monkovo sviranje zvuči dobro i prirodno, onako kako sam želeo da ga čujem.“ Iste godine, on se pojavio u pariskoj „Olimpiji“ koja ga je predstavila novoj grupi pristalica preko Atlantika. Monk je bio označen kao „visoki sveštenik bibapa“ što on zapravo nikad nije bio. Nema jedinstvenijeg muzičara od njega i nemoguće ga je svrstati u bilo kakvu kategoriju ili stil džeza. Svojim neortodoksnim sviranjem klavira i originalnim kompozicij-

jama on je zašao u neistraženu teritoriju.

Zatim je za malu i nezavisnu diskografsku kuću „Riversайд“ snimio tri ploče čiste briljantnosti. Ovi albumi su prikladno nazvani: „Brilliant Corners“, „Thelonious Himself“ i „Monk's Music“, album sa tenor saksofonistom Džonom Kotrejnom. Jedni tvrde da su ove ploče od njega načinile najkontroverzniju figuru u džezu, drugi, s pravom, vide u njima krucijalne trenutke modernog sviranja klavira u džezu.

Tokom 1957. Monk je imao višemesečni angažman u klubu „Fajv spot“ u Njujorku sa Džonom Koltrejnom. Krajem pedesetih, on je uživao u jednom od najboljih perioda u svojoj karijeri. Imao je duge turneje u Americi, Evropi i Japanu i završio je deceniju sa koncertom u Taun Holu u Njujorku sa orkestrom koji je svirao aranžmane njegovih kompozicija koje je priredio Hol Overton.

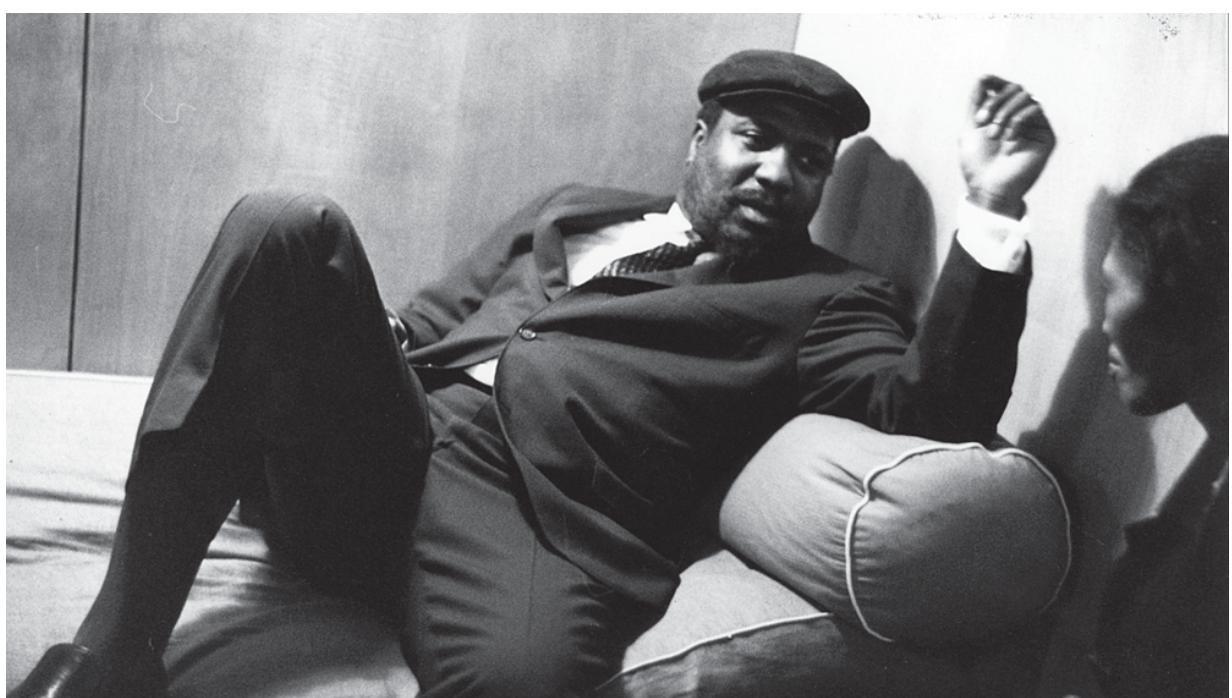
Ranih šezdesetih je neprestano išao na turneje i konačno dobio, dugo odlagano, priznanje kritičara. Potpisao je ugovor sa „Kolumbijom“, najvećom diskografskom kućom. Za ovu kuću je snimio verovatno jedan od svojih najboljih albuma „Monk's Dream“ i još tuce drugih. Čak se našao i na naslovnoj strani magazina Tajm.

Monk je sredinom sedamdesetih vrlo retko nastupao i iznenada nestao sa scene. Dokumentarni film „Thelonious Monk: Straight No Chaser“ prikazuje Monkovo, blago rečeno, čudno ponašanje. U filmu, Monkov sin kaže da ga otac nekoliko puta nije ni prepoznao i da je Monk više puta bio hospitalizovan

zbog nespecifikovane mentalne bolesti koja se pogoršala krajem šezdesetih. Nikada nisu obeđodanjeni lekarski izveštaji ili dijagnoze, ali Monk bi često postajao uzbuđen na dva ili tri dana, a zatim bi se povukao i prestao da komunicira. Lekari su preporučili elektrokonvulzivnu terapiju, ali njegova porodica nije pristala. Umesto toga uzimao je antipsihotike i litijum. Bar jedan od psihijatara nije uspeo da pronađe simptome manične depresije ili šizofrenije. Drugi lekar je tvrdio da je Monk pogrešno dijagnosticiran i da su prepisani lekovi tokom njegovog boravka u bonici mogli da prouzrokuju moždano oštećenje.

Monk je poslednjih šest godina života proveo kao gost baronice Panonike. Ona i Monkova žena Neli su ga negovale i bile usamljeni svedoci njegovog dubokog sunovrata u izolovanost i nekomunikativnost. Tokom tog perioda nije ni pipnuo klavir, iako se instrument nalazio u sobi. Umro je od infarkta 17. februara 1982.

Nije lako odrediti Monkov značaj i uticaj. On je do te mere samosvojan muzičar da gotovo da nema sledbenike. Zapravo, nijednom ozbiljnog džez muzičaru ne bi ni palo na pamet da ga kopira. S druge strane, upravo zato što je tako izrazita „škola za sebe“, Monk uživa ogromno poštovanje muzičara. Iako nije uvek evidentno, Monkovo prisustvo se, pre svega zbog njegovih intrigantnih kompozicija koje sviraju mnogi džez muzičari, oseća i danas u džazu.

СТУДЕНТСКИ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР НИШ

Ниш, Шуматовачка бб
018/ 523 364, 523 120, 523 411

Академски фолклорни ансамбл "ОРО"

Велики народни оркестар

Академски мешовити хор

Академски женски хор

Академско позориште

Психолошко саветовалиште
за студенте СКЦ-а Ниш

Књижевно-трибински и
документарни програм

Издавачка делатност

Музичко-сценски програм-
концерти, перформанси

Ликовни програм- изложбе

Филмски програм

Међународни студенчки
фестивал фолклора

Међународни студенчки
позориши фестивал Урбанфест

Светосавски бал

www.skc-nis.com

Студентски центар Ниш
Установа за стандард студената Републике Србије

Uprava

Studentski centar Niš
Ustanova za standard studenata
Republike Srbije
Aleksandra Medvedeva br. 2
www.scnis.rs, info@scnis.rs
tel/fax 236-686, 226-487, 231-339

Studentski dom - Paviljon I i II i Linijski restoran - Topličina 1

Studentski dom - Paviljon III i Linijski restoran - Velikotrvavnska 2

Studentski dom - Paviljon IV i Linijski restoran - Gradsko polje bb

House caffe - klub studenata u Velikotrnavskoj 2 , kod Medicinskog fakulteta

Klub Ekonomskog fakulteta -
Trg Kralja Aleksandra 11

